

Unitárius Közlöny

KOLOZSVÁR, 1888–1948/1990. • 32. (92.) ÉVF. • 10. SZÁM • 2022. OKTÓBER • ÁRA: 3 LEJ

Fotó: Czire Alpár

Dallamok szárnyán

• Csodálatos dolog az éneklés, isteni adományunk, akárcsak a beszéd képessége. Templompad-jainkban mindig akad egy-két énekeskönyv, amelyet a kegyelet, a szeretet kézimunkával díszített borítóba burkol elhunyt szerettek emlékére vagy az Isten iránti hála jeleként. A templomba kora gyermekségtől járók talán még emlékeznek arra a varázslatos érzésre, amelyet olvasni nem tudó gyermekként megélt az énekeskönyv fellapozása közben. A sűrű vonalak közé préselődött

fekete pöttyök, a sorokba rendeződő betűk hosszú percekre elbűvölték.

Ahogy néha magunkban beszélünk, megesik, hogy dudorászunk, miközben teszünk-veszünk, s észrevétlenül jobb kedvre derülünk. Az éneklés igazi csodáját azonban közösségben tapasztaljuk meg: istentisztelet alatt, kórusban, családi ünnepen, koncerten.

Hallgassunk a zsoltáriró szavára, keressük a közös éneklés alkalmait!

A tartalomból:

Mindennapi zenénk

4

A legnagyobb kincs birtokosai

6

Zengő szó a Berde Mózes Unitárius Gimnáziumban

9

Magyar állami kitüntetések

15

Közgyűlés és konferencia Tordán

20

„Énekeljete az Úrnak új éneket, dicséretet a hívek gyülekezetében!” (Zsolt 149,1)

● **Az Unitárius Lelkészek Országos Szövetsége augusztus 24–26. között tartotta a lelkészcsaládok találkozási napját élet a parókián témakörben.** A napindító és napzáró családi áhítatok alkalmával bemutatták a pályakezdő lelkészek, valamint házastársak, gyermekek és lelkészek vallottak arról, hogy mit jelent a papi lakon élni.

● **Szeptember 14-én Medgyes központjában a városban élő felekezeti képviselőivel és püspökeivel ökumenikus istentiszteleten emlékeztek meg a kommunista rendszer áldozatairól.** A központi téren felállított emlékmű előtt megtartott ökumenikus istentiszteleten egyházunk részéről Kovács István püspök szólt a jelenlévőkhez.

Egyházköri hírek

● Háromszék-Felsőfehéri Egyházkör

Szeptember 4-én tanévnyitó családi istentiszteletet tartott a Baróti Unitárius Egyházközség. Az istentiszteleten Dombora Enikő és Csedő Zsuzsa óvodapedagógusok irányításával sor került a *Kőleves* című zenés, mesés játék előadására, valamint a Bogyor család örövendeztette meg a gyülekezetet egy kis zenés összeállításal. Az istentiszteleten húsz kisgyerek vett részt.

Szeptember 4-én Árkoson a Régeni Áron Dalárda fennállásának százéves évfordulóját, valamint a százötven éves templomi orgonát ünnepelték. Az ünnepségen fellépett Lőfi Gellért orgonaművész, a Felsőrákosi Hagyományörző Dalcsoport, a sepsiszentgyörgyi Kriza János Unitárius Vegyes Dalárda, valamint az árkosi Régeni Áron Dalárda.

● Kolozs-Tordai Egyházkör

Szeptember 11-én adott hálát a dévai gyülekezet a Dévai Szórvány- és Zarándokközpont építési munkálatainak befejeztéért. A három lépésben megvalósuló terv első szakaszában a templomtér, második lépésben a lelkesi lakás, végül a tetőtéri szálláshelyek, közösségi tér kialakítására, illetve a külső tatarozására került sor. Az istentiszteleti szolgálatot Kovács István püspök vezette, imát Ilkei Lóránd, a gyülekezett frissen kinevezett lelkesze mondott. Az énekvezéri teendőket Lengyel Izabella református kántor látta el. Tódor Csaba és Éva zenei műsora tette egészé az ünnepséget. Köszöntőt mondott a kolozsvári főkonzulátus képviselőjében Kőrösi Viktor Dávid vezető konzul, Winkler Gyula európai parlamenti képviselő, a Hunyad megyei RMDSZ elnöke. Koppándi Zoltán Attila lelkész vázolta a központ felépítésének történetét, majd átadta a köszönő okleveleket mindazoknak, akik kitartottak a dévai álom mellett. Ez alkalommal adták át azt az emléktáblát, amit az unitárius egyház 1910-ben helyezett el a dévai várban, s aminek azonban a két világháború között nyoma veszett, és 2013-ban került elő nagyon rossz állapotban, 2021-ben Kiss Zoltán restaurálta. A tábla leleplezésekor Csécs Márton Lőrinc, a Kolozs-Tordai Unitárius Egyházkör esperese

mondott hálát. Az ünnepséget Kovács István püspök áldása zárta.

● Magyarországi Egyházkerület

A Füzesgyarmati Unitárius Egyházközség augusztus 28-án ünnepelte megalakulásának 120. évfordulóját. A hálaadó istentiszteleten Kovács István püspök, illetve Kriza János püspöki helynök szolgált. Köszöntőt mondott Elekes Botond Áron egyházkerületi főgondnok, Székely János árkosi nyugalmazott lelkész, Tóthné Orosz Ildikó és Tóth Zoltán füzesgyarmati református lelkészek, Jakab Zoltán Tibor katolikus plébános és Kovácsné Czeglédi Mária Tünde gondnok. Vitályos Eszter miniszterhelyettes üzenetét Kovács Laura Mária olvasta fel. Közreműködött Kiss Török Ildikó színművész, a Füzesgyarmati Unitárius Egyházközség első lelkészének unokája, valamint Hegyesi Dominika.

Szeptember 1-jén a Pecz Samu-emlékévéjében az építész halálának századik évfordulóján ökumenikus emlék-istentiszteletet tartottak Budapesten. A rendezvényt Somogyi Tibor, a Nemzeti Örökség Intézetének szolgálatos igazgatója nyitotta meg, Türkösi Éva Liel előadásában elhangzott Reményik István *Kövek zsoldára*. Molnár Péter református lelkész az 1Kir 8,22–23.27–30 alapján szólt az egybegyűltekhez, Czire Szabolcs lelkész az 1Pét 2,4–10 alapján prédikált. Oppitz Berthold hegedűszólója után Aradi György evangélikus lelkész mondott imát, majd a Budapesti Unitárius Egyházközség kórusa énekelt Mészáros Nóra vezényletével. Gálos Miklós orgonista játék után átvonultak az építész sírjához, amely a Fiumei úti sírkertben található. A síremléknél a kórus szolgálatát dr. Róka Enikő művészettörténésznek az életművet és az alkotó személyét méltató előadása követte, majd hegedűszóló mellett – a cserkész ifjak segítségével – került sor az intézmények koszorúinak, majd a vendégek virágainak az elhelyezésére. A *Szózat* eléneklésével fejeződött be az esemény, amelyet a Budapesti Unitárius Egyházközség (Nagy Ignác utcai templom), Budai Református Egyházközség (Szilágyi Dezső téri templom), Budapest-Fasori Evangélikus Egyházközség (fasori evangélikus templom) és a Nemzeti Örökség Intézete szervezett. Támogatók: az Országgyűlés Hivatala, Belváros-Lipótváros Önkormányzata, Budapest-Fasori Evangélikus Gimnázium.

● Marosi Egyházkör

A Marosvásárhely Kövesdombi Unitárius Egyházközségben augusztus 22–26. között vakáció bibliahetet tartottak. A bibliahet utolsó napját a Nyárad menti autóbussos kirándulással zárták, meglátogatták a nyárádszentmártoni műemlék templomot, a helyi unitárius iskola udvarán a gyerekek játszottak. Nyárádszeredában a nyárádszentlászlói műemlék templomot és az unitárius iskolában berendezett szövőházat tekintették meg. A bibliahetet és a kirándulást a Bethlen Gábor Alapítvány és Maros Megye Tanácsa támogatta.

LÉLEKKENYÉR

A hezitálás pillanata

FARKAS ORSOLYA

V alahányszor bemutatkozásra kerül a sor, az ember keresi a szavakat. Persze tudja, hogy mit kell mondani, mi az, ami elvárt az ilyen helyzetekben. Név, származás, lakhely, végzettség, családi állapot. És lássuk be, annyszor elmondtuk már ezeket, hogy különösebb erőfeszítés nélkül daráljuk le úgy, mint általánosban a Kányádi Sándor-verset. Mégis, ott van az elején az a hezitálás, a csomó a nyelven s a rohamosan kiszáradó torok, az emberben létrejövő vágy, hogy ne egy „kórlapot” adjon magáról, hanem többet. Aztán mégis marad a jól bejáratott válaszoknál, annál, amit helyesnek hisz, amit elfogadhatónak talál.

Kórlapom szerint a nevem Farkas Orsolya, 1992. augusztus 18-án születtem Sepsiszentgyörgyön. Szüleim: Farkas Ferenc és Farkas Dalma. Testvérem: Farkas Ábel Ferenc. Gyermekkoromat meghatározta az erdővidéki élet, Vargyason és Felsőrákoson nevelkedtem. A középiskolát Sepsiszentgyörgyön végeztem, majd felvételt nyertem a kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet unitárius karára. 2018-ban a sikeres magisztrátusi vizsga után mint iskolalelkész kerültem a székelykeresztúri Berde Mózes Unitárius Gimnáziumba, azóta is ezt a feladatot látom el. Férjem Palkó Zsolt Koppány unitárius lelkész.

Mindezt már annyszor elismételtem, hogy egy levegővétellel el is tudom mondani, de hadd ragadjuk most meg a hezitálás pillanatát, hadd töltsük meg szavakkal!

Mi az, ami az adatokban nincs benne?

Nincs benne, hogy akárhányszor a teljes nevemen szólítanak, még mindig azt hiszem, valami rossz fát tettem a tűzre, vagy épp matematikaórán hívnak ki felelni. Nincs benne, hogy jó apám egy rendkívül gerinces és becsületes ember, aki sosem vetette meg a munkát, és aki inkább idegenbe szakadt, csak hogy gyermekei egyetemet végezhesenek. Nincs benne, hogy a memóriámat és a lehangsúlyosabb vonásaimat tőle örököltem. Nincs benne, hogy édesanyám a mai napig a leggyönyörűbb, legodaadóbb nő a földön, akinek a legnagyobb káosz közepette is képes vagyok elhinni, hogy minden rendben lesz. Nincs benne, hogy az öcsém a maga szinte kétméteres magasságával pont ekkora helyet foglal el a szívemben. Nincs benne, hogy kora gyermekorom óta tisztán meg tudtam fogalmazni a vágyat, hogy Isten szolgálatában éljek. Nincs benne, hogy a teológiai intézetben eltöltött éveim nem voltak zökkenőmentesek, hogy renge-

teg kihívás, nehézség, öröm és bánat ért, nincs benne a sokszor felbukkanó gondolat, hogy ezzel a fejjel, a mostanival, azért sok mindent máshogy, másképp mondanék vagy tennék. Nincs benne, hogy sohasem tudok eléggé hálás lenni azért a püspöki döntésért, amely engem Székelykeresztúrra vezetett, a Berde Mózes Unitárius Gimnáziumba, nincs benne, hogy ez mozdított ki a komfortzónámból, ez készítetett önvizsgálatra, fejlődésre, újabb és újabb ismeretek megszerzésére. Nincs benne, hogy a felnövekvő generációk tanítása és nevelése igazán és néha lehetetlenül köz-

„...légy példája a hívőknek beszédben, magaviseletben, szeretetben, hitben, tiszta életben. Ne hanyagold el a benned levő kegyelmi ajándékot, amelyet prófécia által kaptál a vének kézzelátételével. Ezekkel törődj, ezekkel foglalkozz, hogy előrehaladásod nyilvánvaló legyen mindenki előtt. Legyen gondod önmagadra és a tanításra...” (1Tim 4,12.14–16a)

helyesen boldoggá tesz. S az sincs benne, hogy a férjem egy olyan ember, akire minden nap felnézhetek, aki bátor, és olyan sokoldalúan tehetséges. Nincs benne, hogy a lelkésszé szentelésemkor Koppándi Botond Péter, a gyakorlati teológiai tanszék adjunktusa a fent is látható bibliai verseket olvasta fel, találóan megragadva lényem és hivatásom.

Mindez a sablonos bemutatkozásomban nem volt benne, de most már tudják. A száraz adatokon túl mindig ott van egy ember, a maga rigolyáival, szokásaival, örömeivel és hibáival egyetemben. Mindig ott van az ember, aki képes kitölteni a hezitálás pillanatát számunkra, ha odafigyelünk rá. Hiszem, hogy értékes emberi kapcsolatok születhetnek ezáltal.

Jómagam ezen bibliai versek szerint igyekszem megélni mindennapjaimat és hivatásomat, szem előtt tartva, hogy minden időben legyen gondom arra, ami bennem él, illetve mindarra, mindazokra, amik és akik gazdaggá, széppé, emberivé teszik hezitálásaim pillanatait.

LÉLEKTÉRKÉP

Mindennapi zenénk

BÁRDOS RÉKA

A YouTube és Spotify világában már nem nehéz hozzáférni a zenéhez, bármilyen műfaj, stílus, akár a legújabb dalok, lemezek is pillanatokon belül elérhetők mindenki számára. Már nem kiváltság az, hogy hozzáférhetünk a zenéhez, hiszen mindenhol és minden felületen zene szól (még ott is, ahol jobb lenne a csend), bevásárlóközpontokban, vendéglőkben, strandon, buszmegállóban is megállás nélkül szól. Kiváltság viszont a hozzáértés, a tájékozottság, a zenei ízlés és igényesség. Kodály szerint „a zene lelki táplálék, és semmi mással nem pótolható. Aki nem él vele: lelki vérszegénységben él és hal. Teljes lelki élet zene nélkül nincs. Vannak a léleknek régiói, melyekbe csak a zene világít be” (*Mire való a zenei önképzőkör*, 1944).

Azt gondolom, fontos megtalálni azt a zenét, amely a lelkünk legrejtettebb és legcsendesebb zugába is bevilágít, és ezt nem biztos, hogy a mindent elnyomó, hangosan dübörgő basszusban kell keresni. Pedagógusként fontosnak tartom a gyerekek zene és éneklés iránti szeretetének a kialakítását, valamint a zenei ízlés és műveltség formálását.

„Mit kellene tenni? Az iskolában úgy tanítani az éneket és zenét, hogy ne gyötrelmem, hanem gyönyörűség legyen a tanulónak, s egész életére beleoltsa a nemesebb zene szomját... Sokszor egyetlen élmény egész életére megnyitja a fiatal lelket a zenének. Ezt az élményt nem lehet a véletlenre bízni: ezt megszerezni az iskola kötelessége” – állítja Kodály. Az elemi osztályok zene- és mozgástanterve ezt a Kodály-szellemiséget ötvözi a Kokas-pedagógia elemeivel, hogy minél hatékonyabb legyen a zenei készségek és képességek kialakítása.

Számos kísérlet, kutatás igazolja, hogy a zenehallgatás és a zenélés a teljes személyiség fejlődésére hatással van: a zenélés, zenehallgatás az egyetlen olyan tevékenység, ami az agy mindkét féltekéjét egyszerre használja, ezért a zenetanulás pozitívan hat a szellemi fejlődésre és az intelligenciára; a zenetanulás segíti a hallásért felelős agyi hálózat korai fejlődését (ez az a hálózat, ami a hangokhoz jelentést társít, és a nyelvtanulásért is felelős); a dalok tanulása gyorsan gyarapítja a gyermekek aktív szókincsét; az olvasáskészséget akár egy-három iskolaévnnyi tudással fejlesztheti a születéstől kezdődő folyamatos zenetanulás, olyan egyszerű gyakorlatokkal, mint az éneklés, a zenei játékok, a zenehallgatás, ritmusok, dallamok utánzása vagy egy hangszer használatának elsajátítása öt-hét

éves kor között. (*A zene kell! A tanuláshoz is*, Kölkönet.hu)

A ritmus mindenki számára könnyen értelmezhető fogalom, főként a zene kontextusában, annak alkotóelemeként határozzuk meg. Minden kultúrában az emberek mozognak a zene ritmusára, legyen szó táncolásról, éneklésről vagy a kisgyermek ringatásáról, ölbeli játékaról. A ritmus azonban nemcsak a zenével van összefüggésben, hiszen az élet számos területét átjárja, meghatározza, irányítja valamiféle ritmus, ciklikusság. Ritmusa van a természetnek, a benne lejátszódó folyamatoknak, átalakulásoknak; testünk helyes működését is ritmus szabályozza; ritmusa van a hétköznapijainknak és ünnepi alkalmainknak, a körülöttünk működő rendszereknek és mi magunk is számos ritmust alakítunk ki a mindennapjainkban, rutinjainkban. Ezeket a belső és természeti ritmusokat követik és örökítik át a népi mondókák és játékok, nagyon dinamikus és könnyen követhető zenei ritmusba ágyazva.

Az iskolai zenei nevelésnek számos összetevője, vetülete van: fontos a zene iránti szeretet, fogékonyság kialakítása, a zenei tájékozottság kialakítása, az igényes zenefogyasztó közeg kinevelése, valamint az éneklés szeretete és a közös éneklés, zenélés örömeinek, erejének megtapasztalása.

A zenei nevelést mindenképp a „tisztá forrástól” érdemes kezdeni, a népi mondókák, gyerekjátékok, népdalok a legjobb eszközeink a kisgyerekek zenei képességeinek formálására. A zene, a ritmus, a mozgás és a játék ezen letisztult formái könnyen értelmezhetőek és közel állnak a gyermekekhez, napi szinten alkalmazhatóak. Remekül be lehet őket építeni a napi rutinokba és más tanórákon is alkalmazhatjuk, akár lazításként vagy jutalomként. Fontos kialakítani már a kezdetektől a gyerekekben az éneklés és a közös éneklés/játék/mozgás fontosságát, szeretetét, megtapasztal(tat)ni annak örömét.

A kisgyerekek lételeme a játék és a mozgás, szeretnek a történések részesei lenni, és nem a szemlélői, ezért nagyon sok népi gyerekjátékot használok a tanítás során, mert amellet, hogy a játék az öröm és boldogság egyik tiszta forrása a számukra, rendkívül fejlesztő hatású is – ez a mai társadalom számára igen fontos szempont. A népi játékok segítségével természetes módon oldunk meg nevelési feladatokat, ízlést formálunk, szépérzékét alakítunk, egymás tiszteletét, elfogadását, együttműködést szorgalmazunk, rit-

musérzék, hallást, mozgáskultúrát fejlesztünk, koncentrációs készséget, önfegyelmet, kitartást edzünk, önazonosságuk kialakításában segítünk, de minde- nek felett örömforrást adunk a mindennapokban. A fejlesztés, tanulás, edzés mellett arra is meg kell tanítani a gyermekeket, hogy hogyan lazítsanak, hogyan találjanak örömet a mindennapokban, hogyan váljanak értelmes, tartalmas életet élő, értékválasztásukban igényes, művészetkedvelő emberekké.

A világháló mindenki számára könnyen elérhetővé tette az információk áradatát, számos forrásból meríthetünk ötleteket, anyagot, csak arra ügyeljünk, hogy ezek hiteles, megbízható források legyenek. A pandémia okozta lezártágban készült egy remek felület, a www.lipinka.hu, amelyre érdemes odafigyelni, remek szakemberek több évtizedes tapasztalatából, tudásából született. A Lipinka egy online program és oktatói közösség, amely a hagyományos népművészeti tevékenységek élményalapú, komplex oktatásában támogatja a pedagógusokat, oktatókat. Célja, hogy hiteles szakemberek tapasztalataira építve átfogó és gyakorlatias eszközöket adjon mindazoknak, akik hagyományismereti foglalkozások keretében gyermekneveléssel és oktatással foglalkoznak.

A zeneoktatás másik nagyon fontos pillére a zenehallgatás. A kisgyerek egyedül sose hallgat zenét, ezért szülőként, pedagógusként nagy felelősségünk van abban, hogy milyen zenét hallgatnak gyermekeink, milyen irányba alakítjuk ízlésüket. A klasszikus zeneirodalom bőven kínál zenehallgatásra anyagot, csak győzzünk válogatni. A kisgyerekeket meg kell tanítani a zenehallgatásra, szempontokkal, kapaszkodóval irányítsuk a figyelmüket, segítsük őket értelmezni azt, amit hallanak, hogy idővel, sok-sok zenei tapasztalat révén eljuthassanak a zenei élmény megtapasztalásához. Fontos a fokozatosság és a játékoság ebben is. Előbb a hangszereket és azok hangját kell megismerni, majd rövidebb darabokat hallgatni, szóló hangszeres vagy zenekari műveket, követni a témát, érzéseket, hangulatokat társítani a zenéhez. Fontos, hogy a zenehallgatás mindenki számára élmény legyen, nem azt kell elemezni, hogy mire gondolt a zeneszerző, hanem arra figyelni, hogy bennünk milyen érzéseket hoz felszínre, hogy érezzük magunkat a zene hatására.

A klasszikus zenét gyakran használom a tanítási folyamatban eszközként is, nemcsak zeneórán. Számtalan olyan tanulási tevékenység, helyzet van, amikor a zenei aláfestés segítségül szolgál, fokozza az élményt vagy épp oldja a feszültséget. Ilyenkor igyekszem a helyzethez illő zeneművet választani, tempóban és hangulatban egyaránt, illetve minden alkalommal ismertetem a zene-

szerzőt és a darab nevét. Természetesen többször is meghallgatjuk ugyanazokat az alkotásokat, néha egy-két hétig ugyanannak a zeneszerzőnek a műveit hallgatjuk, nagyon gyakran pár perces zenehallgatással indítjuk a napot, így az öt év alatt a klasszikus zenében is jártasságra tesznek szert a gyerekek.

A zenei paletta a népi és a klasszikus között is bőven kínál hallgatni valót, és a nagyközönség talán inkább azokban a műfajokban jártas, leginkább pop-, rock-, jazz-zene szól otthon, az autóban, a bulikban. Ezek a stílusok kevésbé képviseltek a zenei tantervekben, személy szerint hiányolom is. Fontos ezekben a stílusokban is jól tájékozódni, ismerni a jó zenét, a könnyűzenének a legjavát megmutatni, akár kis zenetörténetet is becsempészni általuk. Tar Ferenc zenei ismeretterjesztő könyve, a *Harmónia, a zenék birodalma* tavaly jelent meg, segítségül szolgálhat az érdeklődők számára, mert a zene egészéről szól, mesébe ágyazva, egyaránt beszél a népi, klasszikus, pop- és jazz-zene világáról, nagyon jól érzékelteti mindegyik stílus jellegzetességeit, illetve számos érdekes információt, érdekességet és hallgatnivalót kínál. Én az osztályban ezt a munkát olvasom a gyerekeknek, és ez alapján fedezzük fel a zene varázslatos, sokszínű világát, de remek családi olvasmány is lehet.

Ha lehetőségünk van rá, mindenképp egész kicsi kortól vigyük a gyermekeket zenés előadásokra, koncertekre, operába, hangversenyekre, mert ezek az élmények meghatározóak lehetnek zenei ízlésük, zenefogyasztásuk szempontjából. Szülők és pedagógusok egyaránt felelősek azért, hogy a művészetek iránt érdeklődő, értő közönséget neveljünk, akik számára örömforrást és töltekezési lehetőséget kínálnak a különböző művészeti ágak.

Tanítóként, emberként vallom, hogy nem telhet el nap zene nélkül, hogy lelkünknek épp úgy szüksége van a mindennapi zenére, mint testünknek a mindennapi kenyereinkre.

„A zene az kell, mert körülölel [...] hogy ne vesszünk el, hogy mégse adjuk fel!” (Nemes István)

TUDDAD-E?

Százéves az árkosi dalárda

A legnagyobb kincs birtokosai

MÁRK ATTILA

• Régi hagyományra tekint vissza az árkosi együtt éneklés. Ezért a korabeli jegyzőkönyvek, újságcikkek alapján érdemes felidézni az előbb „csak” dalkörként, majd dalárdaként, sőt – bizonyos időszakokban – vegyes karként és zenekari kísérettel is szereplő együttes száz esztendejét.

Már 1830-ban, az újjáépített templom felszentelésekor, a tehetségesebbek „hármóniákat” énekeltek, amelyeket „az egész nép dicsérte, oly kellemetesen hallgatta a sok nép, hogy kétszer is el kellett venni mondaní, egy lélek is ki nem ment a templomból, míg belefáradván el nem hagytuk” – fogalmaz a korabeli tudósító.

Oskolamesterek, énekvezérek

A dalárda létrehozásának gondolata egy Bodosról származó „oskolamester”, Fábián Károly fejében született meg 1888-ban. Oly rég volt, hogy a szájhagyomány az 1890-es és 1880-as évet is emlegeti, mint a dalárda megalakulásának dátumát. Az Árkosi Dalkört létrehozó tanító gazdag és értékes népnevelői munkát végzett a faluban. Feljegyezték róla, hogy a Magyar Országos Méhészeti Egyesület tagja és a Sepsifelső-Oltvidéki Tanítói Járaskör elnöke volt. Érdekes történetet olvashatunk róla a *Székely Nemzet* folyóiratban: 1894-ben a kiírt gyümölcskerti pályázaton úgy nyerte meg a tízforintos második díjat, hogy az általa vezetett dalárda minden egyes tagjával a magáéhoz hasonló faiskolat alakított ki, kinek-kinek a kertjében. Az általam összegyűjtött adatok szerint 1980-ban Imreh Domokos még őrizte ennek a dalkörnek a fényképét.

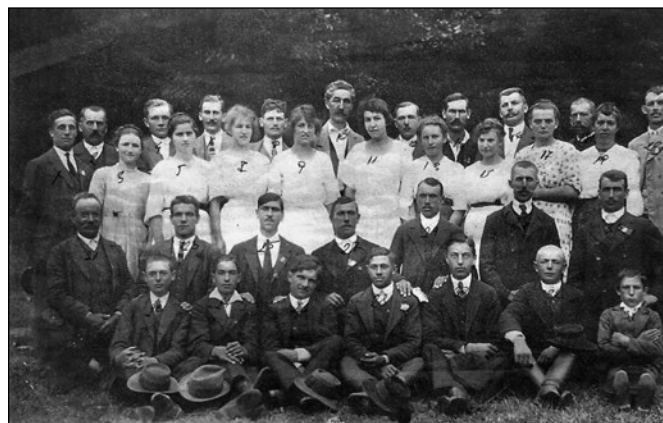
A legkorábbi híradás az énekesek szerepléséről 1891-ből való, amikor az árkosi unitáriusok által szervezett Dávid Ferenc-gyűlésen egy nyitánnyal és két dallal szerepeltek. 1896-ban műkedvelő társaság alakult a faluban, a bemutatkozó rövid vígjáték „előtt és után az árkosi dalkör énekelte Fábián Károly tanító vezetésével, szép hazafias darabokat és népdalokat”.

A századforduló után vegyes karrá alakult a dalárda, így szerepelt a helybeli olvasóegylet által szervezett táncmulatságon, amelyet az 1897-ben átadott községháza nagytermében tartottak. Mindez talán annak is köszönhető, hogy a dalárda vezetését még 1899-ben Útő Lajos énekvezér-tanító vette át. Szeren-

csés volt a váltás, hisz a rendkívüli képességekkel megáldott énekvezér folytatta a dalárda fejlesztését. Ő maga több mint negyven éven át állt olyan kórusok élén, mint az Árkosi Dalkör, a nagyajtai Polgári Dalkör, a kolozsvári Összhang és Egység kórusok, valamint a Bocskai és Hargita Dalkörök. 1936-tól a Magyar Dalosszövetség országos karnagya, a Magyar Dalosszövetség igazgatóságának és a Magyar Zene-konzervatórium választmányának tagja volt. Egy példáját említem munkásságának: 1907-ben az Árkoson és környékén vakációzó diákokból dalárdát verbuvált, és a községháza nagytermében összegyűlt közönségnek többek között Schubert *Mindent, hazám, érted* című dalát énekeltek.

Az 1909-ben Nagyajtára költözött énekvezért Végh Benjámint köszöntötte a dalárda részéről. Helyette Nagy Dénes kántor vette át a dalárda vezetését. Az ő nevét említi a sajtó egy 1911-ben rendezett estélyen való fellépés kapcsán. 1916-ban a dalkört alapító „elaggott tanító”, Fábián Károly nyugdíjba vonult, rá egy évre el is hunyt.

Az első világháború után hosszas utánajárás árán sikerült főbírói engedélyt szerezni a dalárda újrarendezéséhez. Január 15-én, az első próbán felvett jegyzőkönyvből idézek: „Végh Benjámint unitárius lelkész meleg szavakkal köszönti a jelenlevőket. Visszatekint a múltba, ami szerint Árkos községben mintegy 40 éve működik férfi és vegyes dalárda váltakozva vagy mindkettő egyszerre. A múltban formálisan megalakulva és megszervezve nem volt, s mégis eredményes munkát végzett. A világháború közbejövetele, megakadályozta a dalárdát, mert tagjainak nagy része harcztéren és hadifogságban szenvedett.”

Az Árkosi Dalkör 1922-ben

Ez a helyzet változott 1922-ben, amikor a Magyar Dalosszövetség átíratára válaszolva, a dalárda választmánya kérte a szövetség tagjai közé való felvételt, ugyanakkor szorgalmazva az 1922-i tagsági díjtól való eltekintést. A szövetségbe való bevétel után nagy lelkesedéssel álltak neki a készülésnek. Hetente négyszer négy órát próbáltak a falusi óvoda épületében, hisz a román hatóságok közben elvették a felekezeti iskola épületét. 1923-ban Duka János és Dahlström Kálmán mesterek segítségével hangszerekkel látták el a dalárda mellett megalakuló zenekart. Egy év alatt „10 csárdást, 5 keringőt, 1 polkát, 1 vándzszeptet (!) és 6 szomorúnépdalt tanultak”. A zenekar lefényképezte magát, a 60 lejes képből egyet a *Magyar Nép* szerkesztőségéhez juttattak el, párat becses ereklyeként ma is őriznek a faluban. A 20-as években gazdagodott a repertoár, és számtalan fellépésről olvashatunk a forrásokban. Kiemelném az 1925-ös új harang felszentelésének ünnepét, amikor „Végh Benjámin helybeli lelkész-esperes nagytiszteletű vezetésével egy vegyes kar éneklő a *Szól a harang* című dalt. Gyönyörű szép volt”. Ugyanígy emlékezetes pillanat volt báró Szentkereszthy Béla temetése, amikor a falu dalárdája és tűzoltózenekara tagjai kérték, hogy ők zenélhessenek: „az öreg báró úrnak ők akarnak végtisztességet tenni, kik együtt éltek vele”.

Új korszak

A kálnoki származású Régeni Áron énekvezér-tanító Kolozsvárról érkezett Árkosra, ugyanazt a magas képzettségi szintet képviselte, mint elődje, Ütő Lajos. A kiváló kántor, iskolamester, faragó és festő szerteágazó munkásságából az 1913-ban összeállított unitárius korált említem meg. A kolozsvári unitárius templom kántora és a gimnáziumnak kézimunka-oktatója volt. A román betörés után érkezett Árkosra, és 1941-ig vezette az árkosi dalárdát. Régeni karnagyot a sajtó először akkor említette, amikor András Tivadart, a Székely Mikó kollégium tanárát iktatták be az árkosi református lelkészi hivatalba. 1926-ban a Sepsiszentgyörgyön megrendezett dalos ünnepélyen való szerepléskor így nyilatkozott a sajtó a dalárdáról: „Feltűnt az árkosi dalárda, amely Régeni Áron vezetésével sokkal többet és szebbet nyújtott, mint amennyire el voltunk készülve”. Majd megjegyzi az író: „mit megújított műsorszámával nyújtott, az a legmessze-menő várakozást is kielégítette.”

Jó kapcsolatot ápoltak a sepsiszentgyörgyi dalárdával. 1926-ban közös kirándulást szerveztek a Tisztított csereerdő árkosi, árnyas oldalán, ahol felváltva énekeltek a két dalárda az estig tartó, jó hangulatú kiránduláson. 1928-ban, amikor a sepsiszentgyörgyi énekkar új zászlót avatott, az árkosiak 500 lejjel járultak hozzá a kiadásokhoz, a zászlószentelési ünnepsé-

gen pedig egy népdaleyveleggel szerepeltek. 1929-ben püspöki meghívásra Dévára utaztak, ahol a Dávid Ferenc halálának 330. évfordulója alkalmával rendezett ünnepségen énekeltek. 2016-ban, 87 év után újra a várban énekelhettünk a november 15-i ünnepségen! Ez az időbeli párhuzam megisméltódott: 1930-ban a dalárda énekszóval fogadta a falu végén felállított díszkapunál dr. Boros György püspököt vizitációja alkalmával, majd 2017-ben mi örülhettünk annak a megtiszteltetésnek, hogy akkori püspökünket, Bálint Benczédi Ferenc főpásztort fogadhattuk tisztelgő énekléssel a templom előtt.

Visszatérve a dalárdatörténethez, 1933-ban a hősök emlékére emelt emlékoszlop felavatásán két énekel szerepelt a dalárda. Tudjuk, hogy ebben az évben a férfidalárda mellett egy vegyes dalárda is létrejött. Az 1934-es év az egyik legsikeresebbnek bizonyult. Május 27-én, a Sepsiszentgyörgyön rendezett dalos körzeti ünnepélyen a harmadik, B csoportban Joanovits-Révfy *Dalfűzér* című darabjával első díjat, egy serleget és egy oklevelet nyertek, amelyet a Székely Mikó Kollégium ajánlott fel. Az oklevél kalandos úton jutott vissza ismét a dalárda tulajdonába, a serleg pedig a vírusos, nehéz időkből a kántor úrvacsorai kelyheként szolgált.

A kis magyar világban

Itt megszakad a dalárda jegyzőkönyvében a tudósítók sora. A dalárda működéséről főleg a bécsi döntés után olvashatunk a helyi sajtóban. 1940-ben írja az *Unitárius Értesítő*: „Messzeföldön híres dalárdájukban, amelyet az unitárius kántor vezet, együtt énekel unitárius, református és katolikus.” 1943-ban említi a *Székely Nép*, hogy a dalárda élén Imreh Domokos unitárius énekvezér-tanító állt. 1944-ben pedig a dalárda neve megjelent a Papp Viktor által összeállított erdélyi dalosegyesületek listáján, amely a *Magyar Zenei Almanach*ban jelent meg. A próbákat rendszerességgel csak 1946. január 8-ától tudták tartani.

Imreh Domokos tanítónak az állami iskolához való távozásával a kóruséneklés központja az egyháztól a falusi kultúrházhoz tevődött át. A megváltozott politikai és társadalmi rendszer a dalárda átrendeződését is eredményezte. A *Vörös Zászló* újság 1952. november 11-én terjedelmes cikkben foglalkozott az árkosi kultúrházban folyó tevékenységgel, amely jól tükrözi az új helyzetet: „Ebben a teremben gyűlnek össze esténként a falu dolgozó parasztjai. A kultúrotthonnak 84 tagú énekkara van, amelynek próbáira az énekkar tagjai rendszeresen eljárnak. Mikor legkevésbé vannak, számuk akkor is hatvannál több. [...] Fűvös és vonós zenekaruk létezése nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a daloskar tagjai rendszeresen megjelenjenek a próbákon. A tömegszervezetek és a kollektív gazdaság

egy-egy csoporttal egészítik ki az énekkart.” Imreh Domokos fél évszázadig irányította a falu művelődési életét, saját bevallása szerint a régi iskolamesterek hagyományát ápolta, maga is hozzájárva saját érték-megőrző munkáját.

Imreh Domokos távozása után az unitárius egyháznál csak a 70-es években olvashatunk újra dalárdáról, amikor Kökössy Eleonóra tiszteletes asszony vezetésével újraalakult a templomi dalárda. Népdalokat, zsoltárokat, temetési énekeket tanultak be és énekeltek a faluban, de meghívásra máshová is elmentek. Nagy érdemük a *Passió* megtanulása és előadása volt, amelyről annak idején amatőr felvétel készült, amelyet mai napig őriz Kiss Ernő. A dalárda levéltára őrzi az egyes kórustagok kézzel írott kottásfüzetét és a tiszteletes asszony kottatárát. A lelkesi család eltávozta után karnagy hiányában a dalárda lassan felbomlott.

Újrakezdés

És akkor az utóbbi tizennégy évről: amikor 2008-ban kántorként az énekelni vágyó és emlékeket felidéző, idős kórustagokat hallgattam, éreztem, hogy nemcsak mesterségbeli, de erkölcsi kötelességem is a dalárdát újraszervezni. Hogy lehetett volna másként, amikor néhai id. Váncsa János, volt dalárdás énekesfüzetével a hóna alatt, egy pohár bor mellett énekelte nekem a régen betanult dalokat, vagy amikor az Ürmössy házaspár lelket melengető alázattal nyújtotta át a néhai Ördög Ferenc jegyző által megőrzött dalárdajegyzőkönyvet. Tizenhat taggal indult az első próba. A tizennégy év alatt sokan énekeltek a dalárdában, egyesek kimaradtak, mások az égi kórusba távoztak. A dalárda eseményeit megőrkítő jegyzőkönyveket néhai Nagy Irén vezette, majd Kisgyörgy Ildikó folytatta. A dalárdában uralkodó hangulatot Kovács István püspök szavai jellemzik a legjobban: „Azok, akik alázattal szolgálnak együtt Istennek és embernek, akik egymást keresik az ünnepeken, együtt várják az új esztendőt, és együtt temetik a farsangot, akik számon tartják egymást örömben és bánatban, akik hiányozni tudnak egymásnak két próba közti időben, azok nemcsak munkatársak, de a legnagyobb kincs birtokosai: egy igazi baráti közösség tagjai.”

Összefoglalva a tizennégy év eseményeit, megállapíthatjuk, hogy a dalárda nyolc-tíz alkalommal szerepelt évente. Részt vett több olyan kórustalálkozón, amelyeket évente megrendeztek, mint az Unitárius Egyetemes Kórustalálkozó (Kolozsvár, Homoródmás, Homoródszentpál, Székelyszentmihály), a Háromszék-Felsőfehér Unitárius Egyházkör „Dicsér téged teljes szívem” nevű kórustalálkozásán (Sepsiszentgyörgy, Brassó, Nagyajta, Vargyas, Felsőrákos, Árkos, Ürmös, Szentivánlaborfalva, Kökös), a Sepsi Református Egyházmegye Kórustalálkozója (öt alkalommal),

Magyar Kóruszene Napja, Kilyéni Kórustalálkozó stb. Énekelünk egyházközségünk kiemelkedő eseményein, úgymint a felújított kántori lakás és orgona átadásakor, amelyen zászlónkat is felavattuk. Emlékezetes marad a 2014. március 15-i ünnepség, amelyet a Duna TV templomunkból közvetített, a 2016-os dévai Dávid Ferenc-zarándoklat, amelyen kórusunk énekelte. Magasztos volt a 2017-es püspöki látogatás, amikor dalunkkal fogadtuk főpásztorunkat. Szép és nagyszámú közönség jelenlétében ünnepeltük meg az árkosi dalárda 90. évfordulóját, valamint az újjáalakult Régeni Áron Dalárda tíz évét. Baráti kapcsolat alakult testvérkórusokkal, úgy mint a sepsiszentgyörgyi Kriza János Unitárius Vegyes Dalárdával, a szentivánlaborfalvi Férfi Dalárdával, a csíkszeredai és székelyderzsi unitárius dalostársakkal vagy a kilyéni Búzavirág Dalárdával. Nagyobb egyházközségi és falusi ünnepeinken is rendszeresen szerepeltünk.

Nagy esemény volt dalárdánk életében az első külföldi szereplés: a falu követsége tagjaként a dalárda 2018-ban a magyarországi Bata testvértelepülésen és a horvátországi Kiskőszegen (Batina) szerepelt. A 2020-ban a vírus okozta bezártság megszakította a próbák és fellépések sorát. Mégis, amikor a helyzet engedte, próbákat tartottunk, néha a templom várudvarán is, ha kellett. Amikor újra rendszeresen találkozhattunk, 2022 májusában a dalárda második külföldi útjára indult Lengyelországba, meglátogatva Kielcét és környékét, a vendéglátók szeretetteljes fogadását élvezve. Ez az út egy Erasmus-projekt részét képezte, amely a két kis település ötvenöt év feletti kulturális egyesületének fejlesztését célozta. Reméljük, hogy a dalárda hivatalos bejegyzésének 100. évfordulóját méltóságtelesen fogjuk megünnepelni ebben az évben. Ez a beszámoló is ezt a célt szolgálja.

Befejezésül álljanak itt Kodály szavai: „nem sokat ér, ha magunkban dalolunk, szebb, ha ketten összedalolnak. Aztán mind többen, százan, ezren, míg megszólal a nagy Harmónia, amiben mind egyek lehetünk. Akkor mondjuk csak igazán: örvendjen az egész világ!”

Az árkosi Régeni Áron Dalárda 2022-ben

Zengő szó a Berde Mózes Unitárius Gimnáziumban

NEMES ANNAMÁRIA

• Az éneklés, a kórus megszervezése mindig fontos szerepet játszott iskolánk életében.

2005 szeptemberétől jómagam kerültem e felelőségteljes pozícióba, azóta is igyekszem szakmai alázattal, tisztelettel és a tanulók iránti nagy szeretettel megfelelni ennek. Az eltelt tizenhét év színes és mozgalmas volt – működtünk leánykarként, majd próbálkoztunk háromszólamú vegyes karral, voltak évek, amikor csak gimnazista szinten volt életképes kórus. Több alkalommal is szerveztünk intenzív kórushétvégét, amely arra szolgált, hogy repertoárunkat bővítsük, jobban megismerjük egymást, közösséggé formálódjunk. Repertoárunk folyamatosan változik és bővül a gyerekek adottságaihoz mérten, de mindig kiemelt figyelmet kap a népdalkincsünkben való merítés, repertoárunk további gyarapítása. Alapvető cél az igényes műveken át a közös éneklésben rejlő öröm felfedezése, az egységes, szép, tiszta hangzás kialakítása.

Irányításom alatt a kórus három alkalommal vett részt az *Adjunk hálát mindnyájan* unitárius kórustalálkózón, és szép számú emléklap bizonyítja a székyudvarhelyi Bárdos Lajos – Palló Imre Éneklő Ifjúság Kórusfesztiválon való részvételünket.

Városunk kulturális eseményeit is színesítettük énekeinkkel, népdalainkkal, és mindig különös szeretettel énekeltünk iskolánk rendezvényein. Pályafutásom első évétől kezdve fontos szerep jutott a karácsonyi koncerteknek. Kezdetben néhány karácsonyi énekkel indult, aztán az évek alatt önálló, egész estét betöltő koncert lett belőle, *Karácsonyra hangoló* címmel. Koncertjeink zenei színvonalát emelte sok éven át Székely Mónika zongorán, Kászóniné Fejős Gabriella hegedűn, Lakatos Sándor kobzán való közreműkö-

dése, majd 2016-os megalakulásától kezdve a Lelkes zenekar teszi hangulatosabbá alkalmainkat.

A 2018–2019-es tanévben alakult meg az elemi osztályosokból a Kicsinyek kórusa. Karácsonykor már ők is erősítették a közel száz tagot számláló kórust.

2018-ban és 2019-ben számos felkérésnek tettünk eleget. Az unitárius énekeskönyv énekeit népi hangszerelésben a Lelkes zenekar kíséretében adta elő kórusunk a dévai emlékszárándoklaton, az oklándi templomban, Budapesten, az országházában, az unitárius egyház Kolozsváron megtartott zsinatán.

A világvárvány beköszöntével az „énekes” közös alkalmaink hosszú időre megszűntek. A korlátozások eltörlése után a kórusélet is újraindult, reméljük, a továbbiakban is számos, az ének által adott lélekiemelő pillanatban lesz részünk.

A kóruséneklés mellett egy másik szívügyem a népdaléneklés. A Berde Mózes Unitárius Gimnázium szervezésében 2018-ban került sor első alkalommal a „Füdd el, jó szél, füdd el...” kisregiói népdalvetélkedő megszervezésére. Versenyfelhívásunk mottója: „...és mint az ékszer is holt kincs a láda fenekén, életet akkor kap, ha viselik: a népdal is mennél többeké lesz, annál nagyobb lesz világító és melegítő ereje.” (Kodály Zoltán). A kodályi gondolatot értelmezve zenei nevelésünk legfőbb célja népdalkincsünk széles körben való megismertetése és terjesztése. A népdalok minden időben kicsit és nagyot egyaránt tanítanak. Lelket, szellemet, mentalitást formálnak, alakítanak. Tanítanak a gyökerekre, hagyományainkra.

Istenbe vetett hittel folytatom tovább munkámat, mindenkori kórustagjaimnak, népdalénekeseimnek köszönetet mondva kitartásukért, áldozatos munkájukért.

A kórus 2018-as karácsonyi koncertje

Az Országház kupolacsarnokában 2019 adventjén

Csak hinni kell, tudd meg! – I. Nagyajtai Várfesztivál

1995

Ahhoz, hogy a várfesztivál történetét elmeséljem, nagyon messzire kell visszanyúlni a történelemben. Mert ez bizony az. Történelem. Egészen 1995-ig, ugyanis ez egy mérföldkő sokunk életében. Nekem biztosan, mert abban az évben születtem, de ami még fontosabb, a lelkész házaspár, Fekete Levente és Judit, kislányukkal, Ágnes Heinivel Sepsikőröspatakról Nagyajtára kerültek. Nagy volt az öröm, mindenki szeretettel fogadta és szeretettel viszonyult hozzájuk, ahogy mondani szokás, „az új paphoz s a papnéhoz”, és teszi ezt a faluközösség a mai napig. Szeretettel, tisztelettel és hálával.

1997

Ekkor még nem merült fel a várfesztivál ötlete, de halvány utalás volt rá, hiszen ebben az évben szervezte meg az Országos Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet az első színjátszó találkozót Nagyajtán. Fekete Levente mondta is Solymosi Zsoltnak: „Tudd meg, Zsolt, a vártemplom udvarán egyszer várszínpad lesz.”

2019

A nagyajtai unitárius templom felújítási munkálatai elkezdődtek. Nem volt könnyű kezdet, hiszen a felújítást megelőzően számtalan akadály lépett fel, de Levente tiszteletes mindig ezt mondta és mondja a mai napig: „Csak hinni kell benne.”

2021

Csak hinni kellett, valóban, mert a templom új pompájában ragyog, befejeződött a templomújítás. Várszínpad is van a várban. Innentől már csak csodálni kellett, élettellel megtölteni. Sokan így is gondoltuk, ezért született meg a várfesztivál ötlete. Szépet szeretünk volna, kultúrát, művészeteket, minőséget, tiszteletet a gyönyörű 14. századi templomnak.

2022

Megtörtént. Augusztus 12–14. között az első várfesztiválon tapasztaltuk meg egy hosszú ideje dédelgetett álom valóra válását. A nagyajtai Jurta Egyesület

let révén sikerült megszervezni az eseményt, amelynek középpontjában a kultúra, a művészeti ágak sokasága állt, ugyanakkor a helyi értékeink megmutatására is nagy hangsúlyt fektettünk a rendezvény programjának összeállításakor.

Nagy ünnep volt Nagyajtán, pénteken délután, a megnyitót követően a citeratáborban részt vevő gyerekek műsorát hallhatták a jelenlevők, majd kiállítás megnyitó, borkóstoló, kézműves vásár, gyerekfoglalkozások és hintótúrák között válogathattak az érdeklődők. Az esti koncertsorozatot a Legbelsőkör nyitotta meg, majd Szabó Balázs Bandájával együtt táncolhatott a közönség. Az estet tábortűznél való közös zenélés és éneklés zárta. Szombaton előadásokra, kerekasztal-beszélgetésekre, felnőtteknek szóló mesemondásra, pálinkakóstolóra került sor, a gyerekek

számára különböző interaktív tevékenységet biztosított a várfesztivál. A délutáni órában orgonakoncerttel egybekötött vezetett séta és történelmi áttekintés révén ismerhették meg az odalátogatók a vártemplom történetét. Este a Lelkes zenekar, a Sintaxis, valamint a Koszika & The Hotshots együttesek dalai csendültek fel a várszínpadon, a koncertek után táncházra került sor a vár falain belül. Vasárnap az ökumenikus istentiszteletet követően a helyi és regionális néptáncsoportok, együttesek, művészek előadásait tekinthették és hallgathatták meg az ide látogatók, a fesztivál zárómozzanatait megelőzően a Last Minute zenekaré volt a főszerep, a majd a háromnapos csoda a tűzszonglőrök performanszával zárult.

A lértak megvalósulásához nemcsak az ötlet kellett, hanem a kivitelező csapat, a támogatók, a falu közössége, az egyházközség hozzáállása, és nem utolsósorban a hit. Csak hinni kell benne. Ebből majd kicsirázik a tett. És valóban így volt.

Ha valamit az idén megtanultam, akkor az ez. A hit. Segít a mindennapokban. A várfesztivál pedig tökéletes példája és alátámasztója annak, hogy mekkora ereje van. Hogy milyen csodákra képes. Legyen ez jó tanács, egy (nem csak) napi bölcsesség mindannyiunk számára. Élhetőbb, boldogabb a világ. S ha nem, akkor csak hinni kell benne.

BAROTHI BRIGITTA

Köri találkozó Várfalván

A kolozs-tordai unitáriusok találkozóját immár nyolc éve szervezi meg az egyházkör vezetősége szeptember elején a Tordai-hasadéknál. Mindig szép ez a találkozó az őszi természet ölen, ám az idei az Északnyugat-Erdélyi Unitárius Szórványegyházköztség tagjainak rendkívüli volt. A szatmáriak szeptember 3-án kora hajnalban keltek, és boldog várakozással indultak útnak, hogy testvéri találkozások részesei lehessenek, kis szórványgyülekezetként végre nagy unitárius közösségben élhessék meg hitüket. Az esős idő arra készítette a szervezőket a találkozó előtti napon, hogy biztonságos fedél alá szervezzék át az ünnepséget, így lett a helyszín Várfalva. Festői, szemet gyönyörködtető a Torda környéki táj (főleg az alföldön élőknek). Bár néhányan jártunk már Szinden, Sinfalván, Torockón, az aranyosszéki vidék újabb szép arcát mutatta be Várfalva. A dombtetőn szerényen meghúzódó, ám erődjé révén sziklaszilárd erőt sugárzó, frissen felújított vártemplomba érkeztünk. Az illatos fehér falak, a letisztított kövek a lelkünket is tisztasággal telítették. Megtiszteltetés volt a templomavatás előtt egy héttel ott ülni az évszázados padokban.

Koppándi Júlia lelkész szolgálata nyitotta meg a találkozót, beszéde a jóság, a szülőföld iránti elköteleződés, az értékörzés köré épült. Csécs Márton esperes köszöntője bennünket, szatmáriakat kiváltságos helyzetbe emelt, mindnyájan meghatódtunk a nagylelkű gesztustól, hogy az idei találkozó perselypénzét nekünk szánják a folyamatban lévő templomteremtő munkánk támogatására. Tudni kell, hogy Szatmárnémetiben (és a Partiumban) nem tősgyökeres az unitárius vallás, nincs templom. Az utóbbi 5-6 évtized során települt ide Belső-Erdélyből egyre több unitárius, akiknek ma mintegy nyolcvan fős gyülekezete más felekezetek templomaiban tart istentiszteletet, az utóbbi időben – és leghosszabb ideje – az evangélikus templomban. Pálffy Anna-Mária lelkészünk közel tízéves kitaró kereső, kapcsolatokat életető tevékenysége eredményeként most kaptunk a várostól egy régóta használaton kívüli épületet, amelyből templomot, közösségi termet, lelkészlakást alakíthatunk ki. Az esperes szavai arra buzdították a résztvevőket, hogy lehetőség szerint mindenki járuljon hozzá e nemes ügy megvalósulásához, hogy minden adakozó magáénak érezhesse azt a majdani templomot, és büszkén mondhasa, ha majd Szatmáron jár, hogy ez az ő temploma is. Ez a felénk áradó gondoskodó szeretet mélyen megérintette tizenhárom fős zárandokcsoportunkat.

Lőrinczi Lajos tiszteletes, a Magyar Unitárius Egyház közügyigazgatója, megbízott főjegyzője is köszöntötte a találkozó résztvevőit, ugyanakkor ő is nyomatékosította a szatmáriak iránti felelősségérzet jeleként a templomépítő szándék támogatásának fontosságát.

A templomi együttléteket követően a várfalvi kultúrthoz udvarán, épületében, csűrjében adódott alkalom baráti beszélgetésekre a kolozs-tordai találkozó mintegy 250 résztvevőjének.

Ezt követően egy érdekes, értékes előadást hallgathattunk meg Kovács Sándor teológiai tanártól, az egyházi tárgyi értékek megőrzéséről. A kivetítőn virtuálisan mi is megismerhettük a Kolozs-Tordai Egyházkör legpatinásabb kelyheit, kancsóit, terítőit, szószékeit, éneklőpadjait, amelyeket az idő kikezdezt ugyan, de avatatlan kézzel, egyháztörténeti szakmai tudás nélkül nem szabad restaurálni – hívta fel a figyelmet Kovács tanár úr lebilincselő előadásában.

Az előadást követő szünetben, déli óra lévén egyre többen kacsintgattunk a nagyüst felé, amelyben gulyás készült a vendégsereg számára, s amelynek elkészítését önfeláldozóan felvállalták a várfalvi, bágyoni és kövendi atyafiak, akiknek ezúton is köszönetet mondunk. Az eredeti terv szerint a Tordai-hasadéknál minden egyházköztség csoportja magának főzte volna meg a gulyást. Ebéd előtt egy szívvel-lelket gyönyörködtető operettműsor következett a kolozsvári Operettissimo együttes előadásában. Fergeteges egyórás műsorukkal jókedvet varázsoltak körünkbe.

Kolozsi Ernő várfalvi gondnok zárógondolatai megerősítettek mindenkit abban, hogy érdemes áldozatos munkával megszervezni ezeket a találkozókat, és érdemes részt venni, mert pótolhatatlan az, ahogyan ilyen alkalmakkor mélyül és erősödik hitünk, valamint unitárius összetartozásunk érzése.

Ezután az ebédhez ülő résztvevők Vagyas Attila lelkész vezetésével asztali imát mondtak. Hálásan köszönjük, hogy a várfalvi tiszteletes, Barabási Zsolt és gyülekezete helyet biztosított a találkozó számára. Lelkész urat jól ismerik a szatmáriak, hisz nagybányai lévén egyetemista korában sokszor szolgált Szatmáron az akkori szórványlelkészünk, Szabó László tiszteletes meghívására.

A 2022-es Kolozs-Tordai Unitárius Találkozó minden szervezőjének és a lebonyolításban munkálkodóknak köszönet és hála. Minél több ilyen lélekekemelő nagyközösségi találkozóban legyen részünk!

BAGOSI ILONA

XI. Maros köri találkozó

A találkozás örömteli pillanatai töltötték meg a ravai unitárius templom és papi lak udvarát. Szeptember 3-án Ravában rendezték meg a XI. Maros köri unitárius találkozót. A Marosi Unitárius Egyházkör által szervezett találkozó idén is nagy sikernek örvendett, mintegy négyszázan vettek részt rajta.

A helyszín, Rava, egy kis falu, a 2011-es népszámlálás adatai szerint akkor 360 fő lakta. Marosvásárhelytől 28 km-re található a Rava-patak szűk völgyében, és Gyulakuta községhez tartozik. A hagyomány úgy tartja, hogy a falu először a Kis-Küküllő mellett alakult ki, azonban lakói a törökök elől menekülve költöztek el az erdő mellé. Rava unitárius temploma 1797 és 1811 között épült, tornya és hajója egy része középkori eredetű.

A rendezvényre mindenki vidáman és lelkesen érkezett annak ellenére, hogy zord idő fogadta őket. A főzőcsapatok, akik az ebédet biztosították, már kora reggel a helyszínre érkeztek, és nekifogtak az előkészületeknek. Maga a találkozó istentisztelettel kezdődött, amelyen az egyházi beszédet Kecskés Csaba, a marosvásárhelyi-kövesdombi gyülekezet lelkésze mondta, az egyházi imát pedig Liker Henrietta magyarországi lelkész. Ezután köszöntőbeszédet sora következett, felszólalt a főhatóság részéről András Benedek oktatási előadó-tanácsos, majd Császár Károly Zsolt szenátor, Varga József, Gyulakuta község polgármestere, illetve Fazakas Lajos Levente esperes és Varró-Bodoczi Barna szentgericei lelkész, ravai beszolgáló lelkész osztotta meg gondolatait.

Az istentisztelet után fellépett a gyulakutai, valamint a székelykői néptáncscsoport. Sorbán Enikő ho-

moródalmási népdalénekes énekeivel örvendeztette meg az egybegyűlteket. Eredetileg a szabadban zajlott volna a kulturális műsor, de a rossz idő közbeszólt, így zárt tér hiányában a néptáncelőadásokat a templomban mutatták be, amely egyaránt volt szokatlan és megtisztelő. Az istentisztelet és kulturális műsor ideje alatt, hogy a kisebb-nagyobb gyerekek ne unatkozzanak, színesebbél színesebb tevékenységek várták őket: népi gyermekjáték, gyöngyfüzés, festés, rajzolás, arcfestés és éneklés.

Ezek után következett a bográcsgulyás elfogyasztása, az együttlét, beszélgetés. A jókedvet fokozta a Kutasi László által szolgáltatott muzsika és a hozzá kapcsolódó énekszó, amelyből mindenki kivette a maga részét. A rendezvény végén mindenki egyházi címeres kulcstartót kapott emléke.

Köszönetet mondunk a szervezőknek, támogatóknak és mindazoknak, akik elősegítették a találkozó megvalósítását. Hálát adunk Istennek, hogy ezen a napon is velünk volt és lehetővé tette e csodás nap megvalósítását. A rendezvény fő támogatója Magyarország Kormánya és a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.

FAZAKAS ANGÉLA BORBÁLA

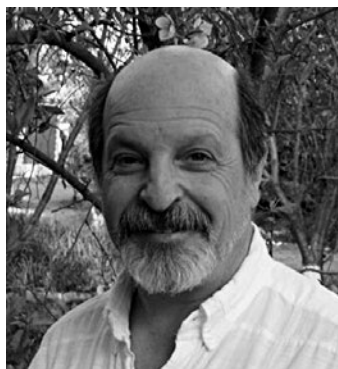

In memoriam Robert L. Eller-Isaacs

1951. november 7-én született Chicagóban. Idén július 23-án hunyt el Oregon államban.

Tagja volt a Szabadelvű Vallásos Fiataloknak, a Starr King School for the Ministryn végezte teológiai tanulmányait 1975-ben, azóta lelkészként szolgált. 1979-ben vette feleségül Janne Ellert, akivel 1986 óta együtt végezték szolgálatukat.

Egy kisebb kaliforniai gyülekezetben kezdte a lelkési szolgálatot, de két év után ő kérte, hogy mehessen Oakland városába, ahol tizenhét évi szolgálata alatt a huszonöt lelkes gyülekezet háromszáz tagúvá vált.

2000–2021 között a Minnesota állambeli St. Paul város Unity Church Unitarian közösségében szolgált, ez a gyülekezet a homoródszentpéteri egyházközség testvérgyülekezete.

Az amerikai unitáriusokat szolgáltatta mint elnökségi tag, lelkészképesítő bizottsági tag, unitárius univerzalista lelkészszövetségi elnök, és sok speciális gyülekezetépítő programot dolgozott ki és valósított meg azokban a közösségekben, amelyekben szolgált.

A St. Paul-i temetési szertartására szeptember 17-én került sor, a szertartást a helyi átmeneti megbízatású senior lelkész, Kathleen Rolenz vezette, beszédet mondott Wayne Arnason

nyugdíjas lelkész.

SZÉKELY KINGA RÉKA

Mindig más, és mégis ugyanaz

Amikor 2017-ben gondoltunk egy nagyot az énlaki presbitériummal, azzal a vágygal, hogy szervezzünk Énlakán valami olyan eseményt, ami nemcsak a falu, de a térség történelmében is egyedülálló, egyszerre hagyományos és formabontó, értékközvetítő és komfortzónából kiragadó, fiatalos, ám ugyanakkor kortalan, minden érzékre ható és mégis legbelsőbb lényünket megszólító, nos, akkor még remélni sem mertük, hogy az első Regejáró Énlakát követi majd a második, harmadik, és a pandémia zárójelével után hamvaiból újjászületve a negyedik és ötödik is.

Idén is szeptember első hétvégéjén szerveztük meg az V. Regejáró Énlaka Napokat. Valahányszor ötletgazda barátunkkal, Heinczinger Miklóssal (Mika, Misztrál együttes) belevágunk az előszervezésbe, számba vesszük a lehetséges fellépőket, előadókat, és nyár közepére összeáll a programtervezet, alig tudjuk elhinni, hogy azok a nagy nevű, tehetséges, világjárt előadók, akikért szerte a világban sokan rajonganak, akiknek munkáját, zsenialitását oly sokan nagyra becsülik, és egy nagyobb város koncerttermében, stadionjában méregdrága belépők árán lehet csak őket látni, hallgatni, lám, a mi csöppnyi falunk kopott színpadán és ódon templomában is pont olyan lelkesen, szeretettel szórják gyöngyeiket. A hétvége alatt többször éreztem, hogy valaki meg kellene csípjen, mert akkora ajándék, csoda volt a miénk, ami ritkán adatik meg. Nekünk mégis évente.

Családias hangulatú rendezvény a Regejáró, ahol a helyiek és a távolról érkezettek is bátran csemegézhetnek a gazdag kínálatból: pénteken műemlék templomunkban köszöntöttük a jelenlévőket, áldást kértünk együttlétünkre. Ezt követően Dezső Tibor református lelkész (Bögöz) előadásán vehettünk részt, amely során kazettás mennyezetünk motívumainak lehetséges jelentéseit vizsgáltuk. Nacsinák Gergely András és Heinczinger Mika *Tovafúj* című, Áprily Lajos írásaiból összeállított zenés estjén gyönyörű tájakat, megrázó emberi mélységeket jártunk be lélekben. Művelődési házunkban a fiatal zenészekből álló Eredő zenekar muzsikált, akik tavaly Amerikában tanulmányúton voltak. A Morehead State University Kentucky Center For Traditional Music népzenei tanszéke falai között ismerkedtek meg a bluegrass, az old time és a country zene világával, miközben Amerika-szerte hírért vitték a magyar

kulturális értékeknek. Így történt, hogy San Diegóból Dan Ratelle unitárius barátunk, látva a Regejáró programját, írt, hogy ő bizony hallotta ezeket a fiatalokat a városában. Bizony, kicsi ez a világ!

Szombaton Misztrál-gyerekkoncerttel indult a nap, aztán bemutatkozott Jánosi Ágnes ruhatervező, aki Sepsiszentgyörgyről hozta magával kollekcióját, és pártakészítő workshopra hívta a hölgyeket, lányokat. Nemezlélek címmel az Artera Nemezműhely, valamint Csomortáni Gál Judit alkotásainak kiállítására került sor. A templomban irodalmi csemege várta az érdeklődőket: Farkas Wellmann Endre beszélgetett Regős Mátyás szerzővel. Közben Csordás Patrícia hangfürdőre invitálta az elcsendesülni, befele fordulni vágyókat, Balla Ede pedig legújabb, *László király öröksége* című könyvét mutatta be.

A helyiek idén is Falatozósarokkal várták a közlő és távolról érkezőket: helyben készült süteményekkel, ínycsiklandó lecsóval, zsíros kenyérral, kávéval és teával. Köszönet minden finom falatért és kitartó szervezői munkáért az asszonyoknak, presbitereknek!

Masszörök, csontkovácsok várták a megfáradt testűeket, kézművesek portékáikat, helyi termelők szörpöket, lekvárokat, mézet kínáltak, és volt egy mobil kovácsműhely is, aminek sokan csodájára jártak. Tamási Áron életéről és munkásságáról szóló kerítéskiállítás volt a templomkert körül.

Szombat este Ferenczi György és az Első Pesti Rakkák koncerteztek, az akkor teremtődött hangulat leírhatatlan! A fergeteges bulit követően a templomban Petrás Mária mesélt és énekelt. Évek óta nem volt ennyi ember a templomunkban, még a padlón is ültünk. A késő éjszakába nyúló együtt éneklésnek, beszélgetésnek különleges, meghitt hangulata volt. Ebből a csendességből rázott fel a Misztrál együttes esti, ha-

gyományos zárókoncertje: amikor a hangulat a tetőfokára hágott, és tánkra perdült kicsi és nagy!

Vasárnap délelőtt istentiszteletre vártuk a legkitartóbbakat: visszatekintettünk a megélt csodapillanatokra, megköszöntük a Fennvalónak, támogatóinknak, Mikának, a Misztrálnak és egymásnak, hogy a hagyományossá vált Regejárón, bár mindig minden más, mégis ugyanaz. Találkozik lélek a lélekkel és a Lélekel: szó, dallam, alkotás, íz, csönd, fohász, tánc és érintés gyúrja egybe azt a szívárványos sokszínűséget, ami Isten előtt, Istenben mégis egy: szeretet. Hála érte!

MÁTÉFI TÍMEA

Várfalvi hálaadás

Szeptember 10-én a várfalvi unitárius gyülekezet ünnepi istentiszteleten adott hálát temploma felújításáért. Kovács István egyházfő alkalmi beszédének alapgondolata az Úr előtt hálával leboruló gyülekezet érzéseit fogalmazta meg: „adjatok hálát az Úrnak...”, mert jó az Úr, örökké tart szeretete...” (Zsolt 100,4–5) Kiemelte, hogy vannak korok, amikor a teremtőerő áthatja az embereket, a közösségeket, ilyenkor születnek a nagyszerű alkotások, a templomok. Más korok feladata a megőrzés, a továbbadás. Ha egy közösség megérti az idők szavát, akkor Isten akaratával összhangban lesz építő, megőrző, továbbadó, és nem hódol be illanó divatoknak, hóbortoknak, nem lesz méltatlan örökösé elődei erőfeszítéseinek. Várfalva gyülekezete betöltötte hivatását, amikor áldozatot hozott temploma felújításáért, mert tudja, hogy az igazi öröm nem az öröklés, hanem a teremtés, ez esetben a felújítás.

A gyülekezet lelkésze, Barabás Zsolt magyarul és románul köszönetet mondott mindazoknak, akik hozzájárultak a műemlék templom felújításához. Elmondta, hogy az egyházközségi iratok tanúsága szerint nagyjából százévente vált szükségessé és került sor nagyobb méretű felújításra, arra kérte Istent, hogy legyenek majd a következő évszázadban esedékes felújítást is kivitelező unitáriusok a gyülekezetben, akik méltók lesznek az Árpád-kori templom örökségére.

Csécs Márton Lőrinc esperes a bibliai és a szépirodalmi Manassé példáját felidézve szolt az ünneplő gyülekezethez. Manassé, a bibliai vezető tudta, hogy Isten nélkül semmit sem tehet sem ő, sem népe, ezért helyreállította az Úr oltárát, azt a helyet, amelyről a torockói Manassé tudta, hogy Isten és a gyülekezet boldog lehet.

A devoni testvéregyházközség, a Main Line-i unitárius egyházközség üzenetét Kolozsi Orsolya tolmácsolta, illetve ugyanő köszönte meg nekik ajándékukat, az énekszámartót.

Kolozsi Ernő gondnok Istennek adott hálát a sok küszködés, munka szép eredményéért: Soli Deo gloria! Meghatottan mondta el, hogy szívében mindig hála ébred, amikor látja vasárnapról vasárnapra a hívek szemében az örömet, amint felújított templomukba érkeznek istentiszteletre.

Maksay Katalin főtervező, építész a felújítás megtervezéséről, az esztétikai rekonstrukció elvét figyelembe vevő megvalósulásáról osztotta meg gondolatait. Elmondta, hogy a templom jelenleg festetlen kazettáit Furu Árpád javaslata nyomán úgy szerelték fel, hogy azt a jövőben a kolozsvári Erdélyi Néprajzi Múzeumban őrzött eredeti mintáival lehessen ékesíteni.

Weisz Attila művészettörténész elmondta, hogy a templomfelújítást megelőző kutatás kezdetekor tudták, hogy különleges helyszínre érkeznek a szakemberek: Várfalva mellett ispánsági vár állt. Csók Zsolt ré-

gész csatlakozott az előtte szólóhoz, elmondva, hogy tervezik a vár kutatását is. Kiemelte, hogy az Aranyos mentén már az Árpád-korban erős közösségek éltek, amelyek képesek voltak templomot emelni maguknak.

Hegedüs Csilla államtitkár elmondta, hogy munkavégzéséhez az olyan közösségekből merít erőt, amelyen a várfalvi is: az olyan közösség, amely a műemlék templomát felújítja, nem tűnik el, nem fogy el.

Simon István Előd, Magyarország kolozsvári konzulja felidézte, hogy ősszel a keresztény közösségek hálát adnak a Teremtőnek ajándékaiért. Várfalva is ezt tette, akárcsak Sámuel a Bibliában, aki a filiszteusok feletti győztes csata után Istenének oltárt emelt. A felújítás résztvevői is, ha nem is csatán, de nagy erőpróbán vannak túl. A hívő nép Istenhez fordult, a közösség áldozatot vállalt, így az eredmény sem maradt el.

Vákár István, a Kolozs Megyei Tanács alelnöke elmondta, úgy érzi, hosszú advent után Várfalván most karácsony van: megszületett a felújított templom, amely a számára fontos vidékfejlesztés fontos eleme. Nemcsak a mezőgazdaságot, az úthálózatot kell fejleszteni vidéken, hanem a vidék lelki erejét is, amely a templomok felújítása révén valósul meg.

Märginean János, Várfalva község polgármestere elmondta, hogy az állagmegőrző munka hatalmas volt, de nemcsak a falak felújítását jelentette: amikor templomainkat újítjuk fel, múltunkat erősítjük meg, és jövőnket biztosítjuk.

A házigazda lelkész még egyszer köszönetet mondott a kivitelezőknek, szakembereknek, anyagi támogatást biztosító fórumoknak, majd oklevelet és emléklapot adott át a jeles nap emlékére.

A várfalvi unitárius gyermekek Kolozsi Tünde tanító irányításával kis történelmi játékot adtak elő, amelyben csengő ének- és versszóval felidéztek kedves templomuk történetét, a három építési szakaszt, miközben az úrasztalán makettekkel tették láthatóvá a templomuk változásait.

Egyházunk püspökének áldásával és nemzeti imádságunk eléneklésével vált teljessé az ünnep, amelyet a helyi kultúrotthonban közebed zárt.

U. K.

Magyar állami kitüntetések

Szeptember 13-án Csíkszeredában adta át Tóth László főkonzul a Magyar Arany Érdemkeresztet Kecskés Lajos és Keresztes Sándor nyugalmazott lelkészeknek. Kecskés Lajos unitárius lelkész hitből fakadó bátorságról és kitartásról tett bizonyosságot a kommunista diktatúra sötét évtizedeiben, alázatosan és szeretettel szolgálva a rá bízott gyülekezeteket, támogatva a kifosztottakat és biztatva a megfáradtakat, majd az 1989. évi rendszerváltás után a feltámadás reménységével indított útjára lelki-szellemi megújulást elősegítő kezdeményezéseket.

Keresztes Sándor unitárius lelkész a hitből fakadó helytállásnak legendává nőtt alakja, aki a székely meg nem alkuvás és a szülőföldön való megmaradás jelképévé nemesedett, szellemi igényességgel és önfenntartó szorgalommal küzdve a rábízottakért, tisztelve a méltó elődöket és felpártolva a fiatalabb nemzedékeket.

Gratulálunk a kitüntetetteknek, és kívánjuk Isten áldását életükre és munkásságukra! Alább következnek Keresztes Sándor lelkész köszönőszavai.

Nagytisztelétű főkonzul úr, tisztelt konzul úr, tisztelt kitüntetettek, hölgyeim és uraim!

A Bibliában többek között ez áll: „Haszontalan szolgák vagyunk, csak azt tettük, ami a kötelességünk...” (Lk 17,10) Szeretném elmondani, hogy én sem tettem semmi rendkívülit – erkölcsi, lelki kötelességet teljesíttem, amikor egyházamat s általa székelymagyar népemet szolgáltam. Ugyanakkor azt is bevallom, hogy én is emberből vagyok, gyarlóságokat is

hordozó emberből, s hazudnék, ha azt mondanám, hogy nem simogatta meg a lelkemet a magas helyről jövő elismerés, a Magyar Arany Érdemkeresztrel való kitüntetés.

Életem összegezését Virág Benedek sírfeliratának szellemében röviden így mondhatom el: „Születtem, szerettem magyarságomat, és dolgoztam érte. Tegyetek ti is ezt, és tanítsátok utódaitokat is így cselekedni, s akkor boldog lesz a haza.” A haza üdvéért való aktivitásom életem alkonyával befejeződött, de egyet még tehetek, s míg élek, megteszem: imádkozom, hogy a jóságos Isten magyar hazánkat újabb ezer évvel áldja és jutalmazza meg. Köszönöm kitüntető figyelmüket. Isten velünk, s bár a fél világ ellenünk, akkor is, úgy is életképes nemzet vagyunk, leszünk és maradunk! Úgy legyen!

U. K.

Balról az első Keresztes Sándor, a negyedik Kecskés Lajos

Ma sincs kevésbé szükség az unitárius papra

Kissolymos, 2017. 12. 24. (vasárnap)

Lassan éjfél ut az óra. Ez a második karácsonyom a családom nélkül. Készülnöm kellene az ünnepi szolgálatra. Holnap ágendázok... Most mégsem tudok a szolgálatra koncentrálni.

Délután sáros utakon kanyarogtunk édesapámmal egyik jeltelen falun át a másikba. Milyen is a sors: azt hittem, sosem találjuk meg Kissolymost, a téli füst annyira rátelepedett a völgyre, s a ki tudja, hány éve javítatlan híd előtt letérve sosem látott vidékre tévedtünk. Gondoltam, a táblák s a toronyiránt könnyen elvezet légációs helyemre, mégis egy ismeretlen idegen útmutatásával sikerült csak a várfallal körülvett templomra akadnunk.

A fogadtatás kellemes volt, emeleti szobámban karácsonyfa várt feldíszítve, jelezve, hogy bár a családtól távol, mégis gyerekzsivajjal átítatott, családias ün-

nepebe érkeztem. A templomban a gyermekek versei és dalai életet vittek a hófehér falak közé, a ragyogó szempárok, az angyalvárás izgalma engem is újra gyermekké tett. Régi osztálytársakkal is találkozott a tekintetem, összekacsintásunkban iskolás éveim csilantak fel. Hála töltött el és a tudat: most jó helyen vagyok itt, a világ peremén, ahonnan ha továbbmennék, talán le is pottyannék a semmibe.

A lelkési családdal és rokonaikkal körülülve az arany-piros karácsonyfát, lélegzetünket is visszafojtottuk, miközben a legkisebbek az „angyalok” ajándékainak estek. A mosoly, a cinkosság és gyermeki kíváncsiság azonban hamar az arcunkra fagyott. Kibálással egybeolvadt hangos kopogtatás törte meg az ünnep hangulatát.

– Baj van, tiszteletes, ég egy ház!

S mire kimondta, a templom mázsás harangjait meg is kondította a harangozó. Levente és Orsi fájó pillantást vetettek a gyerekekre, majd biztatót ránk, akik velük maradtunk, és kabátot, cipőt húzva rohan-

tak. Levente visszafutott még egyszer, hogy elvegye azt a telefont, amivel a templom tövében pislákoló jel segítségével tűzoltókat hívhatott. A kicsik szeme felcsillant apjuk visszatérésére, majd ismét elszomordott a csalódottságtól. Olyan gyorsan történt minden... egyik pillanatban még egy családi idillt éltünk, a másikban már fojtogató tehetetlenségbe csöppentünk. Megráztuk magunkat és igyekeztünk a gyermekekre figyelni, a már kibontott játékaikat megcsodálni és játszani, játszani.

A nagymama, Marika tudta a legjobban, most nem szabad mással foglalkoznunk, csak velük... gondolatban én mégis valahogy együtt rohantam a pap-pal a bajba jutott asszonyhoz, vele együtt segítettem vizet hordani, vele együtt segítettem a néni értékeit menekíteni, vele együtt vártam a tűzoltókat, és reménykedtem a jó Isten segítségével. Vele együtt hallgattam a keserves sírást, az asszonyét, akinek az otthona lángolt és akinek papjára támaszkodva ereje mellett hite is ingadozott.

Nem tudom, mennyi idő telt el, mire sikerült elol-tani a tüzet és a tetőt kivéve megmenteni a házat, de én a papi lak biztonságából is éreztem a tűzoltás minden rezdülését, a lángok hevét, a félelmet, az erőt, azt a nedves-fanyar szagot, de a reményt, a megkönnyeb-bülést, a visszatérést, az újrakezdést, mint amikor a szomszéd, István bácsi csúrrjébe csapott a villám.

A vacsora mellett nem beszéltünk a történekről, de tudtuk és éreztük, ez a karácsony örökre ott él bennünk. A tűz előtti pompa, öröm, ajándék már nem volt ugyanaz.

Most ülök a szobámban, éjfél is elmúlt, karácsony első napja van: az örömezenet pedig talán idén elmarad. Hogyan beszéljek holnap? Hogyan imádkozzak? Itt vagyok, de OTT nem voltam. A pap igen, ő átélte, együtt lüktetett a bajba jutottakkal, együtt adhat hála-lát velük. Én is átéltem... másképp... idebent. De ő, a falu unitárius papja igazán, személyesen, mert szükség volt rá, és számíthattak rá. Egyszer talán rám is szükség lesz valahol...

LÁSZLÓ BERNADETT

Sándor Bálint sétára hívott

Egy gyönyörű őszi napon megérkeztem Torockó-szentgyörgyre. Az immár rég néhai Sándor Bálint lel-kész, kedves régi barátom fogadott. Hivatali kiszállá-sra jöttem – mondom én, mire ő tágra nyílt szemekkel azt mondta nekem, hogy a kiszállásom hivatali részét majd megkapom, mert a hét hosszú, s most olyan szép az ősz, hogy nem is illik ügyviteli dolgokkal foglalkoz-ni. Egy-két pohár szilvórium után sikerült elérnie a célját, s a hivatali dolgot elodáztuk.

A poharazgatás közben odaszólt a tiszteletes asz-zonyinak – mintha most is hallanám: Te, Babus! Tégy egy cipót, egy fél liter pálinkát, egy táblácska szalon-nát, hagymát, sőt a tarisznyába, mert reggel jön Boti is – a fiuk –, s az ellenőrrel – aki én voltam – megyünk a szolcsvai Búvópatakhöz kirándulni. Bibliai termi-nussal élve: úgy lőn.

Reggel hat órákor kezdtünk készülődni. Bálint rá-nézett a szandálomra, és azt mondta, hogy ezzel nem lehet kirándulni. Hozott egy hatalmas gumicsízmát, amely legalább három számmal meghaladta az én 42-es lábamat. Nagy – mondom –, de ő azonnal meg-nyugtatózott, hogy se baj, mert kapcának való rongy van elég.

Te tudsz kapcát tekerni? – kérdezte. Hogyne tud-nék – mondom kellő önbizalommal, mert nagy gya-korlatom nem volt ugyan, de a lábfejét akárki beteker-heti rongyba, s ennyi az egész. Elindultunk. Bálint vitte az elemózsiát, s mi Botival mendegéltünk szép lassan. Szaporábban – szólt hátra a vezető –, mert – ugyancsak bibliásan fogalmazva – fölöttébb nagy út áll előttem-előttünk! Leírhatatlanul szép a táj, a szí-nek, az érett mogyoró, a várrom, a csobogó Szilas a szép köveivel s a szép erdőrengeteg... „Óh természet, óh dicső természet...” – jutott eszembe Petőfi, csak az volt a baj, hogy ahogy emelkedni kezdtünk, az összes

kapca összecsomósodva bekerült a talpam alá a nagy csizmákban.

Így jártam meg a Bedellői-havasokat, egy cseppkő-barlangot, a negyven kerengőt, a szolcsvai bűvópatak kiömlésének helyét, amely után megnéztük a hatalmas hegy mögött vagy 2-3 km-re a beömlés helyét is. A megtett út reggel 6-tól éjszaka 11-ig tartott. Háromszor álltunk meg egy-egy fél órára falatozni. A megtett út jövet-menet kb. 40 km, de lehet, hogy még valamivel több.

Éjszaka értünk vissza a torockószentgyörgyi parókiaira. Első dolgom az volt, hogy vessem le a gumicsiz-

mákat. Boti barátom azt mondta, hogy a lábaim úgy világitottak, hogy fölösleges volt lámpát gyújtani. Gyorsan belógattam a lábaimat az esővizes tartályba, s azt az érzést leírni képtelen vagyok. Ez volt életem egyik legnagyobb élményérzete.

A lábaim fényénél fogadalmat tettem, hogy többet soha nem tekerek kapcát a lábamra. Sikerült ezt a fogadalmat megtartani eddig, s remélem, hogy a hátralevő kevés időben is tartózkodhatom a kapcától... Azt hiszem, ezért sem szeretem, ha úgy kezelnek helyenként, mint a kapcájukat.

FARKAS DÉNES

In memoriam id. Kozma Albert (1943–2022)

Augusztus 30-án ért véget Kozma Albert nyugalmazott unitárius lelkész gazdag és szolgálattal teljes 79 éves életútja. A Jeremiás prófétának szóló isteni üzenet ifjúkorában őt is megszólította (Jer 1,4–10), hogy az övéi, székely unitárius népe között hirdesse az evangéliumot. Küzdött velük prófétai lendülettel, szent haraggal, hogy tanítsa, felemelje őket a jézusi példa segítségével. És küzdött értük, hogy a lélekölő rendszerek pusztító sodrásában megőrizhessék a hitet, az imádságos lelkületet és az erkölcsös, tisztességes emberi élet értékébe vett bizalmat.

1943. július 8-án született Bölönben egyedüli gyermekként. Szülőfalujában végezte elemi iskoláit, majd Baróton kezdte a középiskolát. A család az új, elnyomó rendszer ellensége lett, ezért édesapját kényszermunkára hurcolták, őt pedig eltanácsolták az iskolából. 1961-ben érettségizett végül, esti tagozaton végezve középiskolai tanulmányait.

1961 és 1965 között a Protestáns Teológiai Intézet Unitárius Karán tanult, ott szerzett unitárius lelkészi oklevelet.

1965 és 1969 között Székelykálban, 1970 és 1975 között Székelymuzsnában, 1976 és 1988 között Recsenyédén, 1988 és 2008 között szülőfalujában, Bölönben végezte hűségesen lelkészi szolgálatát. Nyugdíjazása után hét éven keresztül önkéntesen énekvezéri szolgálatot végzett szeretett bölöni gyülekezetében. Negyvenhárom éven keresztül a szószékről, a lelkészi szolgálat minden területén és családi, közösségi életében hitelesen és becsületesen vallott nemzeti és vallási hovatartozásáról. Őrizte

az adott szó, a becsület kincsét, mert korán megtanulta és továbbadta a figyelmeztetést, hogy azokat csak egyszer lehet elveszíteni.

Ifjúkorától kezdve sokszor ütközött a politikai rendszer nyomásaival, de azoknak ellenállva, lelki ismeretének tisztaságát meg tudta őrizni.

1966-ban kötött házasságot Máthé Rozáliával, aki mellette vállalta a szolgálat szépségét, de a szolgálattal járó szenvedést és áldozatokat is. Felesége 2002-ben hunyt el. Házasságukat két gyermekkel áldotta meg az Isten: Albert unitárius lelkészként a bölöni lelkészi örökséget vette át, 1967-ben született, Rozália pedig 1968-ban. Őt unokája őrzi meg emlékét, és veszik át gazdag szellemi, lelki örökségét.

Isten szájába adta az ígéket, és ő azokat hűséggel hirdette gyülekezeteiben. A rá bízott hivatásnak megfelelően gyomlált és irtott, pusztított és rombolt, épített és plántált. Miután földi életútján ilyen hűséggel tett bizonyosságot Istenről, a szomorúság mellett azzal a reménységgel búcsúznak tőle, hogy örökkévaló Istenünk szeretetében megtartja, üdvösségébe

fogadja hűséges szolgájának lelkét.

Szeptember 3-i bölöni temetési szertartásán a szolgálatot Fekete Levente nagyjait lelkész végezte a 2Tim 1,7 alapján („Mert nem a félelem lelkét adta nekünk Isten, hanem az erő, a szeretet és a józanság lelkét”). Az egyetemes egyház részéről Kovács István püspök, míg az ULOSZ és a Háromszék-Felsőfahéri Egyházkör részéről Biró Attila árkosi lelkész és ULOSZ-elnök búcsúztatta.

Isten legyen veled, Isten legyen gyászoló hozzátartozóival, híveivel, a rá emlékezőkkel, mindannyiunkkal!

SZABÓ ELŐD

SZERETETSZOLGÁLAT

Morzsák a Gondviselés Segélyszervezet háza tájáról

Néptáncoktatás sérült személyeknek

2021 nyarán újabb izgalmas program költözött a Gondviselés Segélyszervezet székelykeresztúri központjának falai közé. A néptáncfoglalkozást a Három Galamb Egyesülettel karöltve indítottuk, Kincses Olga néptáncoktató vezetésével.

A zene és a tánc már önmagában öröm, a népzene és a néptánc pedig értékes örökségünk, amelyet igyekeznünk kell megőrizni és továbbadni a következő nemzedékeknek. Fontosnak tartjuk, hogy ebben az örömben részesüljenek sérült fiataljaink is. A néptánc által erősítjük nemzeti tudatunkat, ami a sérült személyek számára épp annyira fontos, mint mindenki másnak. A néptánc segít a helyes testtartás kialakításában és megőrzésében is, javítja a testi és szellemi kondíciót, fejleszti a mozgást és a koordinációs képességet, a zenei hallást, finomítja a szépérzékét, boldogsághormonokat szabadít fel, erősíti az együvé tartozást. Együtt, egymást támogatva és segítve táncolunk. Ki kerekesszékekben, ki lábon járja a dallamokra való táncot. Lolónak, aki kerekesszékekben ül, mindene a népzene. Amikor meghallja az első dallamokat, az arca kivirul, énekelni és csettintgetni kezd. Megszűnik körülötte a világ, csak ő van és a muzsika, ketten egyé válnak.

A zene és a tánc szárnyakat ad, és immáron egy éve együtt repülünk a népzene szárnyain heti rendszerességgel. Idén szeptember 9-én ennek öröme részét vettünk a Székelyudvarhelyen megrendezett Erdélyi Táncháztalálkozón. Egész nap esett az eső, de mi bíztunk a Gondviselőben – és a felvonulás kezdetére

„kipillant” az idő, megszólalhattak a hangszerek, ezekkel együtt szólalt meg a lelkünkben is a zene. Óriási élmény volt mindnyájunknak gyülekezni megannyi táncossal és együtt felvonulni élő muzsikaszó kíséretében, együtt lüktetni a tömeggel és a népzenevel.

Az egyik sérült fiatal édesanyja mondta: „A tánc számunkra olyan terápia, amely elfeledteti bajainkat, és egy picit többnek érezhetjük magunkat, mivel nyújt nekünk valami nagyon kellemes többletet: feltöltődést, derűt, energiát, sok mindent.”

A fiatalok és a szülők, akik bekapcsolódnak, a tánc hatására felszabadulnak, örömmel tölti el őket az újabb lehetőség a közösségben való létre, van köztük olyan is, akit megnyugtat ez a foglalkozás. Legyen itt néhány olyan vallomás arról, hogy mit élnek meg tánc közben, amely igazolja mindazt, amit korábban

megfogalmaztunk: „Boldog vagyok.” „Jólesik. Szeretem a néptáncot. Akarok tanulni. Ha megyek Újfalu-
ba, inkább behívnak engem, ha tudok táncolni.” „For-
gás közben forog velem a világ, így kifordulok ma-
gamból, és a másik ember felé haladok.”

Mindezekért gondoljuk, hogy a néptánc újabb híd a sérült fiatalok és a társadalom között. Épp ezért nagyon hálásak vagyunk, hogy fiataljaink megtapasztalhatják azt a szabadságot és örömet, amit a néptánc nyújt.

DEÁK RÉKA

Iskolakezdés, de mivel?

Második éve, hogy meghirdettük a Nyárád mentén az iskolakezdés előtt a tanszerek és iskolai felszerelések gyűjtőakcióját. A *Kezdődik az iskola!* nevet viselő felhívásra olyan iskolatáskákat, tolltartókat adományoztak, amelyeket már nem használnak, kinőttek a család gyermekei, de még jó állapotúak. Sokan adományoztak tanszereket (ceruzát, füzetet, tollat, radírt stb.) Idén sikerült ötven gyermeket megajándékozni iskolai felszereléssel, ezzel is segítve, hogy tanulási esélyeik és lehetőségeik ne csorbuljanak a felszereltség hiánya miatt. Jóleső érzés olyan adományokat átvenni, amelyek azt bizonyítják, hogy a nagy odafigyeléssel, gondosan elkészített táskákat, tolltartókat hasonló korú gyermekek ajánlották fel. Talán ez, vagyis

az adományok és adományozás mögött megbújó szeretet és odafigyelés a legfontosabb. A másik oldalon pedig ott vannak a felcsillanó tekintetek, egy-egy új csomag színes ceruza vagy éppen egy szép iskolatáska láttán. Az egyik adománykézbesítés alkalmával három kisiskolás gyermeknek vittünk tanszert, akik azzal fogadtak, hogy elmesélték: krumpliszedéssel keresett pénzükre cipőt vettek az iskolakezdésre, de tanszerre már sajnos nem jutott. Örömtől csillogó szemmel végezték a leltárt újonnan kapott iskolatáskájukban.

Köszönet minden szeretettel összeállított adományért. Külön köszönet a nyárádszeredai önkéntes tűzoltó-egyesület felnőtt- és ifjúsági csapatának, akik 900 lej értékben vásároltak és adományoztak tanszert.

Isten segítsen ebben az új tanévben is minden tanulni vágyó kis- és nagyobb diákot!

KISS ZSUZSÁNNA

NŐK VILÁGA

Harmincéves az UNOSZ

Közgyűlés és konferencia Tordán

DIMÉNY CSILLA JÚLIA

• Közel háromszáz asszonytestvérünkkel vettünk részt az UNOSZ éves közgyűlésén és konferenciáján, amelyet Tordán tartottunk 2022. augusztus 27-én. Rendezvényünket megtisztelte jelenlétével és köszöntötte a nőszövetségek küldötteit Kovács István püspök, Sigmund Juliánna, a Magyarországi Unitárius Nők Országos Szövetsége elnöke, az RMDSZ nőszervezetének elnöke, Bíró Rozália képviselő, Vincze Andrea, a tordai református egyházmegye nőszövetségi elnöke, a Gondviselés Segélyszervezetéről pedig Erdő B. Vilmos. A tordai egyházközség nevében Józsa István Lajos lelkész üdvözölte a közéről és távolról érkezett vendégeket.

A szószéki szolgálatot Demeter Erika korondi lelkész végezte, a Lk 10,38–42 versei alapján, Mária és Márta történetét állítva szolgálata középpontjába. A csikszeredai nőszövetség képviselői adták át a vándorabroszt a házigazda nőszövetségnek, azt kívánva, hogy egy éven keresztül díszítse és ragyogja be a templomot. A házigazda nőszövetségéről Józsa Emese elnök köszöntötte a nőket. Kihangsúlyozta, hogy ez az ünneplés egy kicsit más: az UNOSZ része az unitárius egyháznak, és ez alkalommal a részé a főszerep.

A Petrosényből érkezett új zászlót Jobbágy Mária Júlia lelkész, a Kolozs-Tordai Unitárius Egyházkör jegyzője áldotta meg az 1Jn 4,20 alapján: „Ha valaki azt mondja: »Szeretem Istent«, a testvérét viszont

gyűlöli, az hazug, mert aki nem szereti a testvérét, akit lát, nem szeretheti Istent, akit nem lát.”

A konferencia előadását Simó Melinda Tímea iskolapszichológus, a Székelyudvarhelyi Egyházkör nőszövetségi elnöke tartotta *Egyensúly a családban – Ūlj mellém!* címmel. A reztoratív, helyreállító technika négy fontos lépést tartalmaz: Mi történt? Kit érintett? Hogyan érintett? Mit kell tenni, hogy a dolgok rendbe jöjjenek? Az eljárás során a főhősök, ahogy a pszichológus nevezte a gyermekeket, megtapasztalhatják a közösség támogató erejét, a valódi partnerség érzését, valamint saját korlátaikat és erősségeiket.

Értékes beszélgetésnek lehettünk tanúi Csép Éva Andrea képviselő és Nagy Gizella mentálhigiénés szakember, az UNOSZ alelnöke jóvoltából. A képviselő beszédében kitért az idősek, fogyatékkal élők és súlyos betegek, bántalmazást elszenvedők megsegítését célzó állami segélyprogramokra. Szükség esetén szociális kérdésekben a kabinet.csepandrea@rmdsz.ro elektronikus postacímen lehet felvenni vele a kapcsolatot.

A konferencia alkalmával adománygyűjtés is történt. Lukács Mária székelykeresztúri köri választmányi tagunk egy tortát készíttetett Tankó Barbara Marosvásárhelyen élő cukrásszal, aki részt vett az RTL Klub Mestercukrász versenyén. A tortát tombolázással sorsoltuk ki, és a kálnoki Ūtő Judit nyerte. A tombolajegyek árusításából begyűlt összeget, 1650 lejt és

a Májay Cecília által adományozott 100 eurót a Lókodi Kiss Rozália Ökumenikus Öregotthon megsegítésére ajánljuk fel új takarók, paplanok, plédek vásárlására. Köszönjük szépen az adományokat mindenkinek!

A közgyűlés rendjén a résztvevők egyhangúlag elfogadták a 2021. évi elnöki és pénzügyi jelentéseket.

Az UNOSZ újralakulásának harmincéves évfordulóján e sorok írója elnöki minőségében mondott ünnepi köszöntőt. Köszöntőjében kiemelte, hogy az Unitárius Nők Országos Szövetségének és ezen belül minden nőszövetségnek az a célja, hogy egymást segítve, az unitárius nőket összefogja, valláserkölcsei

alapon álló, öntudatos, egyháztársadalmi munkára szervezze. Úgy érezzük, hogy az elmúlt három évtized alatt ezt a nemes hivatást és feladatot asszonyaink híven betöltötték! Akár önálló rendezvényekkel, akár az egyházközségekkel közösen, a lelkészekkel együttműködve szervezték meg tevékenységeiket, ők voltak azok, akikre mindig lehetett számítani, akik szívvel-lélekkel végezték ezt a munkát. Segítségük, önzetlenségük, odaadásuk és lelkesedésük ma is nélkülözhetetlen minden egyháztársadalmi munkában!

Az 1989. évi változások után az Egyházi Képviselő Tanács felhívást intézett az egyházközségekhez az 1948-ban megszüntetett egyházi egyesületek újrászervezésére. A nőszövetségben is ekkor indult el az újjászületés folyamata. 1990 szeptemberében Segesváron találkoztak a kolozsvári, brassói és segesvári nőszövetség tagjai. „A brassói nőszövetség meghívott a következő év szeptemberének utolsóelőtti vasárnapjára egy újabb találkozóra, Brassóba. Ezzel a találkozással beindult a konferencialánc, amely azóta is minden évben összegyűjti az unitárius nőket.” (Idézet Zsakó Erzsébet *Hinni és tenni* c. könyvéből). Ezen a találkozón határozták el, hogy a következő évben újralakítják az UNOSZ-t. 1992-ben érkezett el az idő arra, hogy az országos nőszövetség újra életre keljen. Az alakuló közgyűlésre szeptember 20-án került sor Kolozsváron. Jelenleg 98 helyi nőszövetséget tartunk nyilván.

1998–2001 között alakultak meg a körli nőszövetségek. A teljesség igénye nélkül szeretnék felsorolni néhány fontosabb eseményt:

1996 – elkészült a vándorabrosz

1997 – az UNOSZ-t mint nonprofit szervezetet bejegyezték a kolozsvári bíróságon

1999 – az országos konferencián elhatároztuk, hogy a helyi nőszövetségek havonkénti beosztás szerint látogatást tesznek a lókodi öregotthonban, és anyagilag támogatják annak működését

2000 – megjelent a *Nők Világa* első száma

2002 – Oklánd-Homoródújfalú-Homoródkarácsonyfalva helyszíneken kétnapos konferenciát szerveztünk 408 résztvevővel

2005 – pályázatot írtunk ki az UNOSZ logójának megtervezésére

2006 – elkészült az UNOSZ zászlaja

2012 – világtalálkozót szerveztünk Marosvásárhelyen

2013 – Zsakó Erzsébetet a Magyar Arany Érdemkeresztrel tüntették ki

2018 – megjelent az *Unitárius nők imakönyve* a Magyar Unitárius Egyház 450 éves évfordulójára

2021 – a vándorabrosz másolata a szentendrei skanzenbe került

2022 – Asztalos Klárát a Magyar Ezüst Érdemkeresztrel tüntették ki.

Évfordulós megemlékezésünk alkalmával hálát adunk Istennek minden jóért, amit értünk tett, és amit megérhettünk! Tisztelettel, köszönettel és kegyelettel emlékezünk mindazon asszonytestvérünkre, aki már csak lélekben lehet jelen, de hosszú éveken át önzetlen szeretettel szolgálta a nőszövetség ügyét.

Hálás köszönetünket fejezzük ki a tordai nőszövetségnek, az egyházközség tagjainak és mindenkinek, aki bármivel is hozzájárult e feledhetetlenül szép találkozás megvalósulásához! Igazi öröm és hála töltötte be szívünket azért, hogy újra találkozhattunk egymással!

Isten adjon számunkra további célokat és erőt, egészséget, hitet, hogy megvalósíthassuk azokat, egyházunk további szolgálatában!

Áldása, gondviselő szeretete legyen mindannyiunk és szeretteink életén!

A zene hatásai

DIMÉNY CSILLA JÚLIA

• „Ha valami fáj, vagy annyira szép, hogy szavakkal nem lehet kifejezni, az ember zenével mondja el” – sokan ismerjük a *Valahol Európában* c. musicalt, ahonnan származik ez az idézet. „A zene az kell, hogy ne vesszünk el, hogy mégse adjuk fel. [...] A zene az kell, mert körülölel, [...] ha van elég szív, a dal az csak így lesz szép!” – csendül fel a musicalben a közkedvelt dal. Számos kutatás alapját képezi az az elmélet, miszerint a zene jótékonyan hat az ember fizikai-lelki-szellemi állapotára. A következőkben ezekből válogattam össze néhányat.

A Göteborgi Egyetem kutatói az éneklés egészségügyi hatásait vizsgálták, és megállapították, hogy amikor kórusban énekelnek az emberek, a szívverésük szinkronizálódik, a kórustagok pulzusa egyszerre növekszik vagy csökken. Arra voltak kíváncsiak, hogy – tisztán biológiai értelemben – milyen hatással van a zene a testünkre és az egészségünkre, azzal a céllal, hogy hasznosítsák a zenét: megelőzőként vagy rehabilitáció céljából. Legutóbbi tanulmányukban, amely a *Frontiers in Neuroscience* folyóiratban jelent meg, kimutatták, hogy a zenei struktúra befolyásolja a kórustagok szívverésének ritmusát. 2012 decemberében dr. Björn Vickhoff létrehozott egy tizenöt fős kórust egy göteborgi főiskola tizennyolc éves hallgatóiból. Megtanította őket a kórusban éneklés alapjaira: zümmögni, elénekelni a svéd himnuszt, lassú mantrát kántálni. Mindegyik feladat teljesítésekor regisztrálták a kórustagok szívritmusát. A zene dallama és szerkezete közvetlen kapcsolatot mutatott a kórustagok szívtevékenységével: az együtt éneklés szinkronizáló hatással volt az éneklők szívritmusára, vagyis az éneklőknek egyszerre növekedett vagy csökkent a szívverésük száma. „Az éneklés olyan hatást gyakorol ránk, mint a jóga légzőgyakorlatai. Más szóval, az énekléssel bizonyos mértékig kontrollt gyakorolhatunk mentális állapotaink felett” – magyarázza Björn Vickhoff.

A kutatók feltételezik, hogy az egészségre való pozitív hatást úgy éri el az éneklés, hogy nyugalmat teremt, és szabályozza a légzést, amivel drámai hatást ér el a szívverésben és ennek kedvező hatása van az egészségre. Az éneklés alapfeltétele a légzés, amelynek elsődleges feladata, hogy biztosítsa a szervezet oxigénellátását. Azoknál az embereknél, akiknél jó a légzésfunkció, sokkal gyorsabban jutnak a sejtek oxigénhez, kevesebb belégzés alatt. Ezzel kapcsolatban az egyik kutatást Magyarországon a hatvanas évek elején készítették, dr. Eiben Ottó vezetésével. Egyértelműen kiderült, hogy a rendszeresen éneklő csoportoknál a légzésfunkció sokkal jobb, mint a nem éneklőknél, annak ellenére, hogy külön légzőgyakorlatokat

nem végeztek velük. Minél több oxigént vesznek fel a sejtek, annál jobban működnek, beleértve az emésztőrendszert vagy az agyat. A kutatás egy következő részében a zenehallgatás és az éneklés közötti különbséget vizsgálták. Az elénekelt, illetve meghallgatott zene mindkét esetben Mozart *Requiemje* volt. A zenehallgatással a résztvevők lelkiállapotában negatív irányú változás állt be, míg az éneklés során ez a hatás pozitív volt. Tehát éneklés közben olyan, a lelkiállapotot kedvező irányba befolyásoló folyamatok indultak be, amelyek hatására az énekesek egy komor hangulatú mű ellenére is boldogabbak lettek a próba végére. Például időskorban mind a testi tünetek, mind a szociális kapcsolatok minőségének javulásában komoly szerepe lehet a kórusban való éneklésnek (Osman, Tischler és Schneider kutatása).

A zene nemcsak ránk, hanem a vízre is hatással van. Masaru Emoto, az alternatív gyógytudományok japán doktora munkássága eredményeként vizuális technikával dokumentálhatóvá tette, hogy milyen hatással vannak a vízcseppekre anyagi és nem anyagi jelenségek, mint például az írott szöveg, a szavak vagy a zene. Számtalan kísérletet végzett a fagyott víz kristályainak vizsgálatával, és eredményeit csodaszép fotókkal dokumentálta. Ezek megtalálhatóak az interneten képek, videók formájában, valamint *A víz üzenetei* című könyvében. Minél pozitívabb üzenettel került kapcsolatba, annál szebb és szabályosabb határozott kristályformát alkotott a megfagyott vízcsepp. A heavy metal és popzene hatásának kitett víz nem alakít ki kristályformát, ellentétben a klasszikus zenével. A víz ebből a szempontból információhordozó. Elképzelhetjük, hogy milyen hatása van ránk a kimondott szavaknak, hiszen testünk 70%-a vízből áll!

Együtt énekelni felemelő érzés, főként akkor, ha sikerül megvalósítani a zeneszerző által megálmodott összhangot! A kóruséneklés fontos szerepet tölt be, hiszen ez olyan közös cselekvés, ahol az éneklő közösség egy kollektív akaratot, szándékot valósít meg. Ez az összehangolt rítus a csoport összetartozását is megerősíti. Ha kórusban énekelünk, nemcsak a hallgató közönségnek okozhatunk örömet, hanem magunkkal is jót teszünk!

Adja Isten, hogy minél tovább megéljük a zene csodás hatásait, lehetőleg naponként énekelve!

Források:

<https://www.eurekaalert.org/advancedSearch/285987>

Kokas Klára (1972): *Képességfejlesztés zenei neveléssel*
Gunter Kreutz: *Effects of Choir Singing or Listening*
Dr. Masaru Emoto: *A víz üzenetei*

Búcsú özv. Török Áronné Domokos Klára tiszteletes asszonytól

Augusztus 30-án szomorú szívvel vettünk búcsút a sepsiszentgyörgyi vártemplom ravatalozóházánál Török Klára tiszteletes asszonytól, a Sepsiszentgyörgyi Unitárius Nőszövetség egykor aktív tagjától.

Török Klára 1930. december 9-én született Kézdiszentkereszten, ahol szülei három leánytestvérével együtt nevelték szeretetben. Iskoláit szülőfalujában és a kézdívásárhelyi óvónőképzőben végezte.

Siménfalván, Gellért Imre unitárius lelkész családjánál ismerte meg leendő férjét, Török Áron tiszteletest. 1954-ben házasodtak össze, és kezdték el közös életüket Énlakán, ahol két leánygyermekük született, Júlia és Katalin. Lelkészfeleségként jó néhány évig nem taníthatott, csak 1969-ben kapott ki nevezést a szentábrahámi óvodába. 1973-tól, miután a lelkész család Sepsiszentgyörgyre költözött, itt folytatta pedagógusi munkáját, miközben aktívan részt vett az egyházi életben is.

1990-ben Sigmond Júlia vezetésével id. dr. Albert Zsigmondné Pázsint Éva, dr. Kőkösi Kálmánné Gál Eleonóra tiszteletes asszony, Bedő Béláné Útő Irma tiszteletes asszony, Török Áronné Domokos Klára tiszteletes asszony, Váncsa Albertné Vári Magdolna, László Endréné Lőrinczi Magdolna, Albert Attiláné Benedek Piroska tiszteletes asszonyok segítségével újralapították az egyházközség nőszövetségét, amelynek 1990–1994 között elnöke is volt.

Péterfi Ágnes tiszteletes asszony a temetési szertartási beszédében így fogalmazott: Klári néni élete tele volt mélységekkel és magasságokkal, de mindig szeretetben teljes életet élt.

2022. augusztus 27-én, életének 92., özvegységének 9. évében adta vissza lelkét teremtő Istenének.

Egyházáért, nőszövetségünkért végzett áldozatos munkáját, önzetlen szeretetét hálás szívvel megköszöni a sepsiszentgyörgyi unitárius nőszövetség minden tagja nevében

VÁNCSA CSILLA
FERENCZI MÁRIA-MAGDOLNA

Domokos Klára 1930. december 9-én született Kézdiszentkereszten, a Perkő alatt. A háború nehéz éveit ők sem kímélték, de nagy családjukban a négy leánygyermekből hárman továbbtanultak. Ő a kézdívásárhelyi tanítóképzőben végzett, majd ezt követően

Siménfalvára helyezték ki, Gellért Imre szomszédja lett.

1954-ben házasságot kötött Török Áron lelkészszel, maga mögött hagyva a tanügyet, Énlakára költözött. Papnéként belevetette magát férje mellett a közösség szolgálatába: színdarabokat tanítottak, könyvtárat működtettek, bálakat szerveztek, a faluközösség vallási és kulturális életének motorjai voltak. Fiatalkora legszebb éveit töltötte a Firtos alatti faluban, itt születtek gyermekeik is: 1956-ban Júlia és 1963-ban Kati.

A kulákság keserűségei ellenére visszavágyott a tanügybe, így 1969 után Szentábrahámba került óvónőként. 1973-ban hívta meg férjét lelkésznek a sepsiszentgyörgyi unitáriusok közössége, ekkor a

család oda költözött. Török Klára szépmezői állása mellett aktív volt papnéként is: bekapcsolódott a nőszövetség életébe, énekversenyekre jártak, kirándulásokat szerveztek, süteményeket sütöttek, teadélutánokat szerveztek. Minden szolgálati helyükön erős, jó barátságokat kötöttek, otthonuk nyitva állt mindenki előtt, szeretettel fogadták a hozzájuk betérő vendégeket mindig. Küzdelmes, áldozatos munkában és önzetlen szeretetben leélt életét családjának, pedagógusi hivatásának és egyházának szentelte.

Szerető gondoskodása túlmutatott családján: többször megkeres-

te, felhívta egykori híveiket, nyomon követte soruknak alakulását. Nyugdíjas éveikben is nagy örömmel fogadták a látogatókat otthonukban. Számomra hatalmas ajándék, hogy ismerhettem őt, őket! Áron bácsi keresztelte édesanyámat, Klári néni volt édesapám óvó nénije, Hanna lányom első mesés-könyvét tőlük kapta születésekor egy kedves levél kíséretében, és egy látogatás alkalmával előkerültek a közös régi képek is. Ebből is kiviláglik, hogy egy lelkész(pár) élete, működése, szeretete, szolgálata túlmutat önmagán: generációk, tájak, családok ölelkeznek történetükben! Egyházunknak, Énlaka történetének, a mi családjunknak fontos szereplői ők, és hiszem, hogy ezzel nem vagyok egyedül.

Temetésére augusztus 30-án Sepsiszentgyörgyön került sor, a vártemplomi ravatalozóházból. A gyászszertartást Péterfi Ágnes lelkész végezte. A temetés idején Énlakán és Szentábrahámon is szóltak érte a harangok. Pihenése legyen csendes, emléke áldott! Gyászoló szereteteit ölelje át vigasztalón a Mindenható!

MÁTÉFI TÍMEA

IFJÚSÁGI OLDAL

Ifjúsági napokat szervezett Székelykeresztúron az ODFIE**Én, te, ő-ből mi...**

• A magyar unitárius és más felekezetű, szabadelvűen vallásos fiatalok szervezeteként működő Országos Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet (ODFIE) augusztus 22–24. között a Székelyudvarhelyi és Székelykeresztúri Unitárius Egyházkör fiataljai számára, míg augusztus 26–28. között a Marosi, Kolozs-Tordai, Küküllői és Háromszék-Felsőfehéri Unitárius Egyházkör fiataljainak Székelykeresztúron, a Berde Mózes Unitárius Gimnázium bentlakásának udvarán szervezte meg az újraindulás céljával az ODFIE ifjúsági napokat. A két eseményen az említett egyházkörökből közel száz-husz fiatal vett részt.

A rendezvény a már konfirmált fiatalokat, illetve az idén konfirmáltakat szólította meg azzal a szándékkal, hogy felelevenítsük vagy újratanuljuk a résztvevőkkel az egyletes ragozás tantételeit, azaz hogy felismerjük újra, hogyan lesz a közösségben én, te, ő-ből mi.

Az ifjúsági napok megszervezésének elsődleges célja tehát az újrakezdés, belső építkezés folyamatának elindítása volt. A belső építkezés fontos tényezője a különböző egyházközséghez tartozó unitárius fiatalok egyleti életbe való szervezése, számukra minőségi időtöltés lehetőségének felkínálása, valláserkölcsei nevelés és az értelmi, lelki fejlődés lehetőségének biztosítása révén. Szervezőkként ugyanakkor fontosnak tartottuk, hogy a szomszédos településeken élő fiatalok kapcsolatba kerüljenek egymással, tanuljanak egymástól, és tapasztalatot szerezzenek az egyleti tevékenységekben. Az ifjúsági napok megszervezésével a különböző településen élő fiatalokat kívántuk egységbe tömöríteni, és olyan tevékenységeket igyekeztünk szervezni számukra, amelyek segítségével erősíteni tudtuk unitárius és ezen belül egyletes identitástudatukat. Az ifjúsági napok programját ismerkedő játékok, vezetett kiscsoportos beszélgetések, kreatív vetélkedők, áhítatok, sporttevékenységek, ODFIE-mozi, közös éneklés és istentiszteletek színesítették. Kiemelt programpont volt az élőkönyvtár, amikor a fiatalok az alábbi témákról beszélgethettek:

- mit jelent egyletesnek lenni a konfirmációtól az egyetemista éveken át;
- mit jelent egyletessé válni az országos rendezvények hatására;
- mit jelent kisebbségi identitásuként hosszú évek óta egyletezni;
- mit jelent nem unitáriusként aktívan egyletezni;
- mit jelent egyletessé válni teológiai hallgatóként;
- mit jelent lelkészként is egyletezni.

A Székelykeresztúron megszervezett ifjúsági napokat augusztus 22-én indítottuk a székelykeresztúri és székelyudvarhelyi kör fiataljainak részvételével. A megnyitót követően a fiatalok összerázó és ismerkedő játékok segítségével kerülhettek kapcsolatba egymással. Az este folyamán vezetett kiscsoportos beszélgetésekre, majd hagyományos vetélkedőre került sor. A napot éjszakai áhítat és közös éneklés zárta.

A második napot Lőrinczi Zsófia harmadéves teológiai hallgató, az ODFIE alelnöke áhítata indította, majd az egyletezés valóságáról, mindennapjairól, jellemet formáló erejéről beszélgethettek a fent említett témák mentén a fiatalok. Köszöntötte és bátorította a közösségépítő tevékenységekbe való bekapcsolódásra a fiatalokat Borboly Csaba, Hargita Megye Tanácsának elnöke és Bíró Barna Botond alelnök. A délután folyamán sporttevékenységeken vehettek részt a fiatalok, este folytattuk a vezetett kiscsoportos beszélgetéseket, majd kreatív vetélkedőre került sor. A záró istentisztelet Magyar Zita Emese ifjúsági és egyetemi lelkész, az ODFIE elnöke tartotta, amelyet kiértékelő, illetve emléklaposztás követett.

A Marosi, Kolozs-Tordai, Küküllői és Háromszék-Felsőfehéri Egyházkör fiataljai számára augusztus 26–28. között Székelykeresztúron szerveztünk ifjúsági napokat, hasonló programmal. Pénteken, a megnyitót követően a fiatalok összerázó és ismerkedő játékok segítségével kerülhettek kapcsolatba egymással. Az este folyamán vezetett kiscsoportos beszélgetésekre került sor, majd hagyományos vetélkedőre. A napot éjszakai áhítat, közös éneklés és filmnézés zárta. A második napot Magyar Zita Emese áhítata indította, majd a fiatalok az egyletezés valóságáról, mindennapjairól, jellemet formáló erejéről beszélgethettek a fent említett témák mentén. A délután folyamán

sporttevékenységeken vehettek részt a jelenlévők, este folytattuk a vezetett kiscsoportos beszélgetéseket, majd kreatív vetélkedőre került sor. A záró istentiszteletet Nagy Norbert negyedéves teológiai hallga-

tot, az ODFIE alelnöke tartotta, amelyet a rendezvény kiértékelése, illetve az emléklapok kiosztása követett.

Az augusztus 22–24., illetve 26–28. között megszervezett ifjúsági napokat Hargita Megye Tanácsa, a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., illetve a Unitarian Universalist Funding Program nemzetközi alapja támogatta.

Köszönet illesse mindazokat, akik a két esemény megvalósítását segítették! Külön köszönjük a Székelykeresztúri Unitárius Egyházkör, a székelykeresztúri egyházközség, valamint a Berde Mózes Unitárius Gimnázium vezetőségének az események kivitelezésében nyújtott támogatást!

Bizunk benne, hogy az idei évben is több fiatalnak mutathattuk meg az egyletezés csodáit, ezáltal bátorítva annak helyi szinten történő folytatására.

Székelykeresztúr, 2022. augusztus 29.

AZ IFJÚSÁGI NAPOK SZERVEZŐCSAPATA

Összerázó napok a központi csapat számára: az ODFIE mi vagyunk!

A magyar unitárius ifjúság és más felekezeti, szabadelvűen vallásos fiatalok szervezeteként működő Országos Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet (ODFIE) elnöksége augusztus 29–31. között szervezte meg Tusnádfürdőn hagyományos csapatépítő, összerázó találkozóját a központi szervezőcsapata számára.

Az ODFIE mindig nagy hangsúlyt fektetett a szervezet tevékenységét megvalósító önkéntes fiatalokkal való személyes kapcsolatra, ennek értelmében projektjei, tevékenységei között fontos szerepet kaptak mindig a központi csapat számára biztosított találkozási lehetőségek. A szervezet belső építkezésének a legfontosabb tényezője ugyanis az ezekre a személyekre való alapozás. Ők azok, akik a helyi egyleti csoportokat vezetik, akik az egyházköri tevékenységet igyekeznek összefogni, és akik országos szinten kapcsolódnak be az egyleti tevékenységek szervezésébe.

Az összerázó, csapatépítő napok célja a közös tervezés, értékelés, jövőbe tekintés, valamint egymás jobb megismerése volt ebben az évben. Fontos szempont volt, hogy a rendezvények szervezőcsapata összerázódjon, visszajelzéseket adjon egymás számára, építő jellegű kritikákat fogalmazzanak meg a szervezet működésével kapcsolatban. Ugyanakkor kiemelkedő részét képezte a találkozásnak a szervezet új stratégiája elveinek közös munka révén történő kidolgozása.

A résztvevők hétfő délután érkeztek Tusnádfürdőre, ahol a jól ismert, nagy népszerűségnek örvendő *Money heist* című filmsorozat alapelveit kiragadva, az egymásba vetett bizalom és nagy közös álm mellett való elköteleződésre épülő játékok sorá-

val várták őket a szervezők. Az összerázó, csapatépítő első napja jó hangulatban, játékokkal, vetélkedőkkel zajlott. A második nap, kedden, minden résztvevő egy-egy, a Magyar Unitárius Egyházhoz tartozó egyházközséget választva magának névként, köteleződtött el egy-egy helyi ifjúsági egylet fellendítése, segítése mellett. A délelőtti folyamán az ezek erősítését szorgalmazó stratégia felépítésén dolgozott a központi csapat. A délutáni tevékenység irányvonalát az elmúlt időszak eseményeinek értékelése és az előttünk álló időszak megvalósításainak tervezése adta meg. Az ODFIE elnöksége és központi szervezőcsapata a 2022. szeptember–decemberi időszakra az alábbi események megszervezését tervezi:

- október 21–23.: egyetemisták és fiatal felnőttek találkozója, Székelykeresztúr;
- november 5., közösen a Magyar Unitárius Egyházzal: Dávid Ferenc-emlékzarándoklat, Déva;
- november 18–20.: Közös utakon ifjúsági istentiszteletes körút, Erdély-szerte;
- december 3.: ODFIE-gála, Kolozsvár;
- időszakosan: Lángól és OtthonraValók unitárius ifjúsági istentiszteletek.

Szerdán a csapat jó hangulatban zárta a csapatépítő napokat, amelynek rövid kiértékelőjét követően indult ki-ki haza, egyletes szólamokat belopni a mindennapok dallamába.

Bizunk benne, hogy az őszi folyamán sikerül közös erővel továbbálmolni és továbbvinni a százhuszonkét éves egyletes álmot.

Az esemény megvalósulását támogatta Hargita Megye Tanácsa és a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.

Kolozsvár, 2022. szeptember 12.

AZ ORSZÁGOS DÁVID FERENC IFJÚSÁGI EGYLET
ELNÖKSÉGE

Barangoló Isten országában

Kedves Gyerekek!

Ebben a számtalan színben pompázó októberi hónapban egy csodálatos témát járunk körül a feladatokkal, és ez nem más, mint az éneklés. Az iskolában, lehet, majd ti is tanultok egy picit Szent Ágostonról, aki nagyon fontos filozófusa a kereszténységnek. Az általa megfogalmazott gondolatok között van egy olyan kedves kijelentés is, amelyet a mai napig szívesen használnak az emberek. A tőle származó gondolat tehát a következő: „aki énekel, kétszeresen imádkozik.” Idézzétek fel azokat az egyházi szertartásokat, amelyeken ti is részt vettetek! Gondolkodjatok csak el azon, hogy mennyire része az éneklés valamennyi szertartásunknak, istentiszteletünknek! (Így van ez ma, és így volt régen is.) Ez nem véletlen! Az éneklés, mondhatni, egyidős az emberiséggel, és ez a csodálatos kifejezési mód az idők folyamán sok változáson ment keresztül az emberek igényeihez igazodva.

A Bibliát olvasva ti is rácsodálkozhattok arra, hogy valamennyi jelentős esemény során az emberek örömben és bánatukban is énekeltek. Néhol egyéni énekek szövegei is elolvashatóak, amelyek mélyebb betekintést engednek az ember egyénileg megélt sorsának bizonyos fejezeteibe. Amikor úgy érzitek, hogy repes a szívetek az örömtől: énekeljétek! Ám, ha bánat ér, akkor is énekeljétek ki azt, mert a dallamokban Isten meghallja szíveteknek éppen vidáman vagy búsan zengő énekét, és segíségekre siet, hogy mindenkor megvigasztaljon mérhetetlen szeretetével.

Feladatok

1. Keressetek elő egy ollót, és a Bibliából származó textust vágjátok ki, majd ragasszátok be énekeskönyvek vagy zenefüzetek borítójára.

2. Színes vagy nem színes cetlicskékre írjátok fel kedvenc énekeiteket, majd buzdítsátok társaitokat is erre. Amikor készen vagytok, egy ládikóba vagy kalapba tegyétek be a címeket, ahogyan a képen is látjátok. Iskolai szünetben jöhet is a móka, mivel minden kihúzott dalt el kell énekelnetek együtt vagy egyénileg. Jó dalolást kívánok!

3. Keressétek ki egyházi énekeskönyvünk 308. számú énekét, és töltsétek ki a hiányzó sort, valamint szavakat, majd énekeljétek el szüleit, tanárotok segítségével!

Erdővidéki történet

• Kisgyörgy Zoltán és Vajda Lajos könyve, *Az erdővidéki szénbányászat 150 éve* idén jelent meg a baróti Tortoma kiadásában. A szerzők minden bizonnyal nem ismeretlenek az Olvasók előtt: Kisgyörgy Zoltán újságíró, geológus, helytörténész, lapunk és az *Unitárius Kalendárium* szerzője, néhai Vajda Lajos pedig történész. A könyv magja 1972-ben jelent meg először *Köpecbánya 1872–1972* címmel. A kötet bővített, új kiadását az erdővidéki szénbányászat másfél száz éves múltjának apropóján Kisgyörgy Zoltán állította össze.

A kötet Olvasója időutazásra indul: ha nem is az ipari forradalom korába, de a boldog békeidők, a szénbányászatának kezdetére. Az első fejezet ismerteti a korabeli erdélyi viszonyokat, az ipar, a szénkitermelési technológia fejlődésének történetét tájainkon, majd a kistrégyó földrajzi helyzetét, a Baróti-medence széntelepeit, illetve a korabeli Köpec települését.

A második fejezetből megtudhatjuk, hogy a monarchia idejében működő Erdővidéki Bányaeget Rt. (1872–1920) hogyan alakult meg, mit jelentett a bányászat a korabeli vidéknek, egyáltalán milyen kategóriába sorolta például a bécsi földtani intézet bányatanácsosa, Stur a vidék szenének minőségét, mely vállalatok vásárolták az erdővidéki szenet stb. A fejezetben megismerkedhetünk Köpec és Barót határának tárnáival – amelyek az idők folyamán kimerültek –, illetve ipartörténeti ismereteinket is bővíthetjük.

A harmadik fejezet az impériumváltás utáni korszakot öleli fel, amelyet a Románia Carboniferă Rt. (1920–1940) neve fémjelez. Az új részvénytársaság is a kitermelés, a bányászat hatékonyságának növelését tűzte ki célul, hiszen a vidék szene, a lignit valóban magas minőségű volt. Az új tárnák nyitásának története mellett megismerkedünk a kor munkabiztonsági intézkedéseivel is, a brikettgyártásról is megtudunk egyet s mást, illetve arról is, hogy miként hatott a tágabb vidék társadalmára a bánya jelenléte – a kötet lapjait forgatva beleláthatunk egy másfél évszázados történetbe! A fejezetben helyet kapott továbbá az 1929. évi köpeci bányászstrájk ismertetése is.

A negyedik fejezetben a kis magyar világ korában kalandozhatunk: ekkor a bányák az Erdővidéki Bánya Rt. tulajdonába mentek át.

A második rész kronológiája a II. világháború utáni korról indít: 1945–1950 között a hatalmi változások hatására a bányaüzemet a bányászszakszervezet birtokolta, majd a C. A. S. B. I. vette át. Erről a korszak-

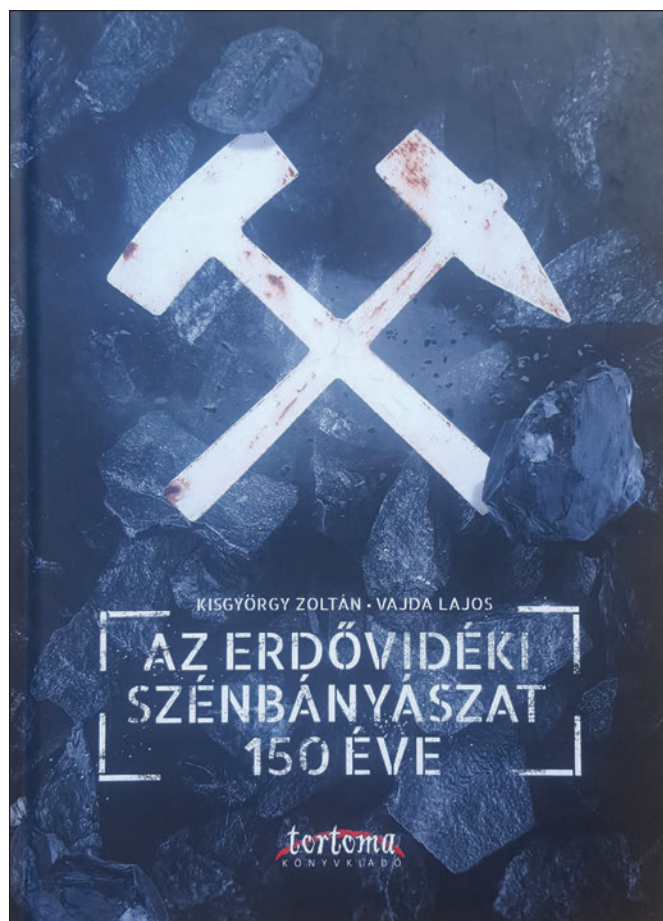
ról szól egyébként Szemlér Ferenc *A föld alatti erdő* című regénye is.

Amint azt már megszokhattuk, az ipar- és társadalomtörténeti kitekintő is része a fejezetnek. Megtudhatjuk például, hogy mi is az a mariskafejtés.

A második fejezet az 1950–1972 közötti időszakot tekinti át, amikor a szocialista hatalom tervgazdálkodási elképzelése kapta a főszerepet, emellett a bányásztársadalom kényelmét, életszínvonalát emelő létesítményekről is olvashatunk.

A harmadik rész egyetlen nagy fejezetből áll, és az 1972-től napjainkig terjedő időszakról mesél, megosztva azokat az információkat is, amelyeket a szocialista korban nem lehetett kinyomtatni. Ilyen volt például a bányaszerencsétlenség is, amely az idők folyamán bizony időről időre bekövetkezett. A szénbányászat egy évtizede végérvényesen leállt a vidéken, a legutolsó tárnát Felsőrákoson zárták be.

U. K.

Bagosi Ilona ny. magyartanár (Szatmárnémeti), **Bárdos Réka** tanító (Kolozsvar), **Barothi Brigitta** püspöki titkár (Kolozsvar), **Deák Réka** önkéntes (Székelykeresztúr), **Dimény Csilla Júlia** UNOSZ-elnök (Alsófelsőszentmihály), **Farkas Dénes** ny. lelkész (Kolozs), **Farkas Orsolya** iskolalelkész (Székelykeresztúr), **Fazakas Angéla Borbála** egyetemi hallgató (Bözöd), **Ferenczi Mária-Magdolna** ny. agrármérnök (Sepsiszentgyörgy), **Kiss Zsuzsanna** lelkész (Nyárádszentmárton-Csíkfalva), **László Bernadett** teológiai hallgató (Gyepes), **Márk Attila** énekező (Árkos), **Mátéfi Tímea** lelkész (Énlaka), **Nemes Annamária** zenetanár (Székelykeresztúr), **Szabó Előd** esperes (Ürmös), **Székely Kinga Réka** lelkész (Homoródszentpéter), **Vánca Csilla** helyi nőszövetségi elnök (Sepsiszentgyörgy)